קונטרס

אשכול יוסף

בענייני הפסח

חיברתי וערכתי בחמלת ה' עלי

יוסף חי סימן טוב

מחה"ס "כרם יוסף" על הש"ס וספר "אשכול יוסף" עה"ת

בעיה"ק ירושלים ת"ו, פסח התשע"ח

נושאים מרתקים ומיוחדים, בין היתר:

שומר על מפעל יהלומים ובליל הסדר לא שמר בטעות

שליל פסח אינו צריך שמירה ופרצו גנבים וריקנו את המפעל

על כל תכולתו, האם הדין עם השומר ופטור או חייב?

ונלוה אליו שני מאמרים בענייני הפסח

מתוך הספר החדש "אשכול יוסף" עה"ת

הביאו ברכה לביתכם!

יצירת מופת בעריכה נאה ומשובחת

"יינא דיוסף"

ספר חדש העוסק סביב סגולת הזיכרון
של הגר"ח פלאג'י מהאריז"ל

ובו כל פרטי עשיית הסגולה וטעמיה וסודותיה

בין היתר: האם ניתן לקיים את הסגולה בכל ימות השנה? האם במקום לעשות תענית הגוף מועיל לעשות תענית דיבור? האם ניתן לעשות פדיון תענית הגוף? או שמא אפילו תענית הראב"ד? האם הכנסת היין לארון הקודש מעכב? והאם בכלל זה מותר? בשעת עשיית תענית דיבור האם ניתן לכתוב בידו דברי חולין והלא כתיבה כדיבור? האם מותר לעשות תענית דיבור ותיקון כרת בשבת? האם מותר להשיב ולדרוש בשלום אחרים בעת עשיית תענית דיבור? האם ניתן לחלק תענית דיבור בין כמה אנשים? האם עשיר המחזיק בידי ת"ח יכול להכניס את היין להיכל על סמך תיקון הסגולה שעושה הת"ח? מי שעשה את תיקון הסגולה האם יכול למכור זכות זו לאחרים שיכניסו את היין לארון הקודש במקומו? מי שהתחייב ליתן ממון מתנה למי שיעשה תענית הגוף או תענית דיבור האם חייב לעמוד בדיבורו? אברך שרוצה לעשות ג' ימים רצופים תענית דיבור האם צריך ליטול רשות מבני ביתו? מתי צריך להכניס את היין לארון הקודש? והאם צריך לעשות את הסגולה דוקא על יין לבן? ומה הדין במיין ענבים? אם בשעה שמריך להכניס את היין לארון הקודש יתבטלו מכך לומדי בית המדרש האם הדבר מותר? האם ניתן להכניס את היין לארון הקודש על ידי שליח? מתי צריך להוציא את היין מארון הקודש? מה צריך לכווין בעת הקידוש? מה דינו של מי שנשבר לו הבקבוק בשעת הוצאתו מההיכל? האם כל השותה מאותו היין יועיל לו לזכירת הלימוד?

300 עמודים גדושים בעריכה מדהימה!

הספר מעוטר בהסכמותיהם הנלהבות בכתי"ק של רבותינו ראשי הישיבות

מרן הגאון רבי **משה צדקה** שליט"א | מרן הגאון רבי **דוד כהן** שליט"א | מרן הראש"ל הגאון רבי **יצחק יוסף** שליט"א ועוד

להשיג בחנויות הספרים המובחרות:

הפצה ראשית: 054-84-60007/8 או 02-5373570

באין מענה נא להשאיר הודעה

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה

המעצב הירושלמי

סימן א'

השומר על מפעל יהלומים ובליל הסדר לא שמר בטענה שליל פסח אינו צריך שמירה ופרצו גנבים וריקנו את המפעל על כל תכולתו, האם הדין עם השומר או שמא פשע בשמירתו וחייב?

שאלה: מעשה באחד ששכרוהו לשמור בליל הסדר על מפעל לייצור יהלומים, והלה במקום לעמוד על המשמר הלך לביתו לשהות לצד בני משפחתו בליל הסדר, בינתיים פרצו גנבים ורוקנו את כל תכולת המפעל, כולל כל היהלומים והרכוש יקר הערך שהיה בו, ואולם השומר מבקש לפטור עצמו בטענה שליל הסדר הוא ליל שימורים ואינו צריך שמירה ולכן לא פשע במה שלא נשאר לשמור, ובעלי המפעל טוענים ששכרוהו לכך שיעמוד לשמור, ולו היה נוכח במקום ושומר לא היה עולה בידם של הגנבים לגנוב את כל תכולת המפעל, האם הצדק עם השומר ופטור הוא, או הדין עם בעלי המפעל?

ענף א' - ליל פסח משומר מן המזיקים

תחילה יש להקדים דהנה נאמר בתורה (שמות י"ב מ"ב) "ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם", ופירש רש"י "ליל שימורים", משומר ובא מן המזיקין, כעניין שנא' (שם פסוק כ"ג) "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף", והגם שראיתי במפרשים שכתבו לבאר כוונת הכתוב בדרכים אחרות, ושהכתוב לא בא להבטיח שמירה בליל פסח לדורות, מכל מקום הלא יסוד זה מפורש כבר בדברי רבותינו ז"ל בגמרא מסכת פסחים (קט:) שהקשו היאך תיקנו חז"ל ארבע כוסות יין בליל הסדר, דבר שעלול לבוא על ידו לידי סכנה, והתניא לא יאכל אדם ולא ישתה זוגות, אמר רב נחמן אמר קרא "ליל שמרים" ליל המשומר ובא מן המזיקין. ובמסכת ראש השנה (יא:) איתא, רבי יהושע אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל שנא' "ליל שימורים", ליל המשומר ובא משנת ימי בראשית. רבי אליעזר אומר לילה המשומר ובא מן המזיקין, וכתבו התוספות שודאי גם רבי יהושע מודה שליל פסח משומר מהמזיקים, כדאיתא פסחים שלכן לא חששו חז"ל לתקן ארבע כוסות, ודורש את שני הדרשות מהפסוק, וכן כתב התוספות רא"ש.

ולכאו' לפי זה כיון שליל פסח משומר הוא מן המזיקים, הדין עם השומר שלא פשע במה שהניח את המפעל ללא שמירה, שהרי דבר זה שליל פסח הוא משומר מן המזיקים למדין ממנו אף הלכה למעשה לכמה דברים כאמור, וכן מצינו עוד שכתב הריטב"א (ר"ה יא:) בשם רבותינו בעלי התוספות שכאשר חל פסח ביום שבת, ש"ץ היורד לפני התיבה ערבית

אינו אומר ברכת מעין שבע שסודר בלילי שבתות, כיון מפני המזיקין תקנוה תחילה, ולילה זה משומר ובא מן המזיקין. וכן כתב במחזור ויטרי (הל׳ פסח סי׳ ס״ב) בשם מגילת סתרים לרבינו ניסים, דבליל פסח שחל בשבת אין אומר הש״צ ברכת מעין שבע, כיון שכל הטעם שתיקנוהו מפני המאחרים שלא יינזקו, וליל פסח משומר הוא מהמזיקים ומלאכי חבלה. וכן כתב הטור (או״ח תפ״ז) בשם בעל העיטור בדעת רבינו נסים, וכן פסק השו״ע (שם ס״א).

ומצינו עוד בבית יוסף (יו״ד סי׳ של״ט) שהביא מהכל בו מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכונת המת, ויש אומרים שהטעם הוא לפי שמלאך המות מפיל במים טיפת דם המות, ושכן כתב באורחות חיים (הל׳ אבלות), והוסיף האורחות חיים שפעם אחת אירע מת בערב פסח ואמר הרב שאין צריך לשפוך המים שלנו דליל שימורים הוא. וכן כתב בית יוסף (או״ח סי׳ תנ״ה) בשם המרדכי שבא מעשה לפניו ערב פסח ואמר שאין לשפוך המים שלנו בשביל המת דליל שימורים הוא לה׳.

ובמנהגי המהרי״ל (סדר ליל שני של פסח) כתב בליל פסח יקרא בפני מטתו ברכת המפיל חבלי שינה וק״ש, אך שאר פסוקים שאומרים להצלה מהמזיקין לא צריך לאומרם, כי ליל שימורים הוא, משומר ובא מן המזיקין. ומטעם זה אין נועלים דלתות בתים בבריח חזק כמו שעושין בשאר הלילות, דעיקר האמונה לבטוח בשמירת הקב״ה, וגדול האמונה והכל לשם שמים, ומקורו באור זרוע (ח״ב סי׳ רל״ד), ואף הרמ״א הביא דין זה בשו״ע (תפ״א ס״ב).

ענף ב׳ - ליל משומר רק למי שמשמר עצמו מהעבירה

אלא שיש להקשות שהרי מצינו שניזוקו בני אדם אף בליל הסדר, ואף פוגרומים ועלילות דם היו מלפני דור דורים בליל הסדר לתקפ״ץ, ומצאתי בס״ד שכתב מרן החיד״א (דבש לפי מערכת ל׳ וע״ע בהגדש״פ שמחת הרגל עמ׳ מ״א) **שבליל פסח אדם אחד מישראל היה עולה בסולם ונפל ושבר רגלו, ושאלו לרבינו המהרח״ו היאך אירע כן שנפל אותו אדם מהסולם ונשברה רגלו, והלא התורה הבטיחנו "ליל שימורים הוא", והשיב המהרח״ו ברוח קודשו כי אותו האיש עבר עבירה בלילה ההוא ועל כן באה אליו צרה זו. והוסיף החיד״א שהרב המופלא מהר״ח בכ״ר דוד אבואלעפיא זצ״ל בקונטרס שבסוף ספרו אשדות הפסגה (דף י״ח) כתב משם חכם גדול מאד בחכמת הקבלה, שכל עבירה שהאדם עושה בחג הפסח עושה פגם גדול יותר משאר ימים.**

ומצינו כיו״ב בגמרא סנהדרין (צח:) שעולא ורבה ורבי יוחנן היו אומרים יהי רצון שיבוא המשיח ואנו לא נראנו, אמר לו אביי לרבה מה הטעם הנך מתיירא להיות בדורו של המשיח, אם מפני חבלו של משיח, כלומר פחדים שיהיו בימיו, והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ורבי הא תורה והא גמילות חסדים יש בידיו, אמר לו שמא יגרום החטא, וכמו שמצינו אצל יעקב

אבינו שנתיירא מאחיו עשיו שנא' "ויירא יעקב מאד" (ל"ב ח'), וקשה שהרי הקב"ה כבר הבטיחו "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך", אלא שהיה מתיירא שמא יגרום החטא לבטל ההבטחה, ועיין עוד בברכות (ד.) שדרשו כיוצא בזה גבי דוד המלך ע"ה.

ומעתה נראה כי ודאי אותו השומר שהניח את המפעל ולא שמר, ודאי פשע בשמירתו, וקולר תלוי בצוארו, כי אינו יכול לפטור עצמו בטענה שליל פסח הוא לילה המשומר מן המזיקים, כי אין שמירה זו חלוטה לכל בני האדם ובכל קנה מידה, אלא השמירה תלויה לכל אחד בדרגתו ומעשיו. ולכן בדין בעה"ב שכרו לעמוד על המשמר, שלא יפרצו גנבים לתוך מפעלו, כי לב יודע מרת נפשו, ויודע היה שאינו ראוי למידה זו שלא יוכלו להזיקו בלילה קדוש זה, ומי יוכל להעיד על עצמו שלא ימצא בו רבב חטא ועוון, ואף עם צדיקים הקב"ה מדקדק כחוט השערה, לכן נראה שעל השומר לשאת בנזקים כדין שומר שכר שפשע.

וזכורני לפני כחמש עשרה שנה בשנת התשס"ב שמחבל מתאבד התפוצץ בתוככי בית מלון בנתניה בליל הסדר בעיצומה של עריכת ליל הסדר, והיו הרבה הרוגים ופצועים רח"ל הי"ד, וכשנודע הדבר מאד נפלאתי היאך אירע כן, והלא כבר הובטחנו להיות על ישראל שמירה בלילה הזה, וכמבואר בגמרא (פסחים קט:). אחר כך התברר שלא ערכו שם את ליל הסדר על טהרת הקודש כדבעי. שו"ר שרמז לזה בספר שמחת יהודה (ח"ב פרק מ"ב עמ' ל"ד) וסיים דמ"מ כל שנהרג על ידי גוי מעלה גדולה היא לו, ובתשובותיו ברכת יהודה (ח"ו עמ' ער"ה) הביא בשם האריז"ל מספר למודי אצילות (דף ל' ע"ב) שכתב בזה הלשון: "דע שכאשר נהרג אדם מישראל על ידי אומות העולם, אע"פ שאינו צדיק, כיון שקיבל עונשו בזה שנהרג בלא משפט, עולה למדרגות גבוהות, ולפי שאין בה מעשים נכווית מחופה זו ומצטערת ומתביישת ממעשיה, ובה מקבלת עונשה", כלומר שיש בצער ובושה זו כדי לכפר עוונותיה.

ענף ג' - לא אמרינן ליל שימורים במקום שמצוי היזק

עוד יש להביא ראיה לחייב את השומר דהנה המג"א (סי' תפ"א סק"ב) אחר שהביא את דברי המהרי"ל שלא לנעול את הדלת בבריח חזק, סיים וכתב בזה"ל: "והיכא דשכיח הזיקא לא סמכינן אניסא".

ומבואר להדיא בדברי המג"א שדין זה שליל פסח הוא לילה המשומר מן המזיקים, הוא בגדר נס שאין סומכים עליו, ומה שסומכים עליו לעניין שאין הש"ץ אומר מעין שבע בליל פסח שחל בשבת, צ"ל דאה"נ אף שם חשש הנזק הוא בגדר שאינו מצוי, ולכן סומכים בזה על הנס, אבל לעניין להניח מפעל יהלומים בלא שמירה, הרי זה בגדר שכיח הזיקא, ואין סומכין בזה על הנס, ועל כן אותו השומר פשע במה שהניח את המפעל בלא שמירה, וחייב כדין שומר שכר שפשע.

וכן ראיתי בשו"ע הגר"ז (או"ח סי' ת"פ ס"ה) שכתב כאמור שבמקומות שמצויין גנבים אין לסמוך על הנס להשאיר את הדלתות פתוחות בליל הסדר, כמו שמבואר בהל' פסח לעניין בדיקת חמץ שלא יבדוק בכותל שכנו הגוי, ואע"פ ששלוחי מצוה אינם ניזוקים, דשאני הדבר היכן שמצוי ההיזק כמבואר בגמרא פסחים (ח:). ומבואר כאמור שלמעשה במקום שיש היזק מצוי, כמו גנבים וכדו', אין לסמוך על סברא זו שליל פסח משומר מן המזיקים.

שוב ראיתי לידידי הגאון רבי אליקום דבורקס שליט"א בספרו נתיבי המנהגים (פסח עמ' קס"ד) שהביא שדבר זה נפתח כבר בראשונים, וכבר כתב כן הראב"ן בספר המנהיג (הלכות פסח אות ב') שאחר שהביא את המנהג שאין נועלים את החדרים שישנים בהם בלילי הפסח כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, והוא לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית, כתב, שעכשיו לא נהגו לפתוח את הדלתות משום שמצויים גנבים ושודדים והיכא דשכיח היזקא שאני, וכמו שמצינו לעניין בדיקת חמץ וכאמור, משא"כ לעניין ק"ש שעל המטה דאין לקרות שאר הפסוקים המגינים מן המזיקים שהם בידי שמים.

ענף ד' - הבטחת ליל שימורים תלוי בדרגת האמונה שיחזיק בה באותה שעה

והנה עובדא הוה באחד שנסע מביתו לימי חג הפסח, וחשש שמא ייגנבו הפמוטים מביתו בעת העדרו, והלך והפקידם בבית שכנו, והשכן הניחם יחד עם הכלי כסף שלו, ובליל הסדר אחרי ההגדה הלך לישון ולא נעל את ביתו, להראות שהוא ליל שימורים, וכדברי המג"א (סי' תפ"א סק"ב) בשם המהרי"ל שלא ינעול את הדלת בבריח חזק. ולבסוף באו גנבים וגנבו את הפמוטים שהיו מופקדים אצלו. ובספר וישמע משה להגאון רבי משה פריד שליט"א כתב שהציע שאלה זו קמיה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, והשיבו שהשומר חייב, דאינו יכול לעשות מצוות על חשבון השני, והיה לו לנעול את ביתו כדין כל שומר, וכן השיבו בפשיטות מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהשומר ודאי חייב בשמירה בליל הסדר כמו בכל השנה, ואם לא שמר כראוי חייב לשלם.

וצ"ע בכוונת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהשומר ודאי חייב כי אינו יכול לעשות מצוה על חשבון חבירו, דמה עניין זה לעשיית מצוות על חשבון אחרים, וכיצד בא בזה להשיב על הטענה שאין צריך בלילה זה שמירה, דליל שימורים הוא.

ונראה דר"ל דהבטחת ליל שימורים, הוא תלוי בגדר דרגת האמונה שיחזיק בה האדם בליל הסדר, שעל ידי זה יביא על עצמו שמירה יתירה מכל זמן אחר, ולכן בכך שהשומר הרגיש בעצמו שהוא בדרגה גבוהה של אמונה, הרי זה כעושה מצוה על חשבון אחרים וחייב, ועוד דאדרבה הוברר למפרע שבאמת דרגת האמונה שלו אינה גדולה כל כך, אלא ודאי סמך על שיקולים והשערות אחרות בכך שהניח את המפעל ללא שמירה, שאם לא כן לא היה מסתובב על ידו נזק.

ושוב מצאתי כאמור בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תל תלפיות (חלק ע' עמ' שנ"ב) מפי הגאון רבי יצחק זילברשטין שליט"א שכל דברי המהרי"ל שבליל הסדר לא ינעול את הדלת בבריח חזק, הם עניינים והרגשות שנאמרו לכל אחד להרגיש בליל שימורים, אבל כשמחזיק פקדון של חבירו אסור לו לנהוג כן בלי הסכמת בעל הפקדון, דכיון שקיבל על עצמו שמירה הרי יש לו התחייבות כלפי המפקיד, ואינו יכול לנהוג לחומרא משום שהוא ליל שימורים, וכעין מה שנפסק בשו"ע (חו"מ סי' קפ"ג ס"ח) שאם ראובן שלח את שמעון לקנות לו בגד בהקפה, והלך וקנה מן הגוי, כשהגיע זמן הפירעון נתן ראובן לשמעון מעות לפרוע, ונמצא שהמוכר שכחם, צריך להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה לקדש את השם ולהחזירם לגוי, וביאר הסמ"ע (ס"ק כ"ה) בשם הטור "דבשלו יקדש השם ולא בשל אחרים".

אך יש להקשות על יסוד זה שהרי מצינו לחז"ל שהורו שליל פסח הוא שימורים לא רק להנהגה לכל אחד כלפי עצמו, אלא אף כלפי אחרים, וכמו שפסק השו"ע שאין אומרים מעין שבע בליל פסח, אף שבכל לילות שבת אומרים כן כדי שלא להותיר את המאחרים לבדם, ובליל פסח מותירים אותם לבדם, וכן מצינו עוד בבית יוסף כנ"ל שאין שופכים את המים בשכונת המת, אף שיבואו אחר כך להשקות מזה לאחרים, ועוד יש לדקדק שאף בדברי המהרי"ל מבואר כן, שהרי במה שאינו סוגר את דלת ביתו חזק, הרי הוא כביכול מכנים אף את האחרים לסכנה כזו או אחרת.

ויש ליישב בכוונת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאה"נ ודאי שיש בהוראת ליל שימורים, דין הבטחת שמירה אף כלפי אחרים וכאמור, אך לא באופן שקיבל על עצמו לשמור שמירה רגילה, שאז אינו יכול לנהוג במידה זו אף בליל זה, ודו"ק.

ענף ה' - אם הוי ליל שימורים רק מן המזיקים הרוחניים

ועתה בס"ד זכיתי להעלות שאלה זו קמיה מרן הגאון רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף" והשיבני דליל שימורים הוא מן המזיקים הרוחניים גרידא, ולא ממזיקים בעלי בחירה, ולכן השומר פשע בשמירתו וחייב לשלם, ובספר וישמע משה ח"ב הביא שנכדו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הרב יחזקאל ברלין שליט"א שאלו מה הכוונה בדברי חז"ל שליל שימורים, משומר ובא מן המזיקים, והשיבו שהכוונה בעיקר לנזקים רוחניים, דליל זה משומר ממלאכי חבלה ושדים ורוחות ר"ל שמטמאים את נפש האדם, אבל לא מנזקי בני אדם. וכן ראיתי בשם מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל. ובקובץ תל תלפיות (חלק ע' עמ' שנ"ב) העיר על זה ממה שכתב רבינו חננאל בפסחים (קט:) בזה"ל: "ליל שימורים המשומר מכל היזק", ושמא בהכרח צ"ל דהיינו מכל היזק רוחני.

סימן ב

אודות יין שמוזגין בעת אמירת דצ"ך עד"ש בליל הסדר אם יש ביין חשש סכנה כמו שסבורים המון העם?

נשאלתי אודות היין שמוזגים בליל הסדר מן הכוס בעת שמזכירים את עשרת המכות, אם יש לחוש בהם לנזק למי ששופכין אותו אצלו בליל הסדר, ואם אמת הוא מה שמחזיקים העולם שמי ששופכין יין זה אצלו סגולה היא שיעבור לגור במקום אחר?

דע כי חיפשתי הרבה בספרי הקדמונים ולא מצאתי כלל אודות יין זה שהוא מזיק, ונראה דאדרבה יש לומר לאידך גיסא שאין לחוש לנזק היוצא מן היין הזה כלל, שהרי כבר הובטחנו בתוה"ק "ליל שימורים הוא" ומטעם זה כתב הטור (או"ח סי' תפ"ז) שהורה בעל העיטור בשם רבינו ניסים שכאשר ליל פסח חל בשבת, אין אומרים בו ברכת מעין שבע לפי שברכה זו נתקנה בשביל המאחרים בבית הכנסת שלא יזיקו המזיקים ובליל פסח אין צריך לאומרה לפי שליל שמורים הוא, וכן פסק השו"ע, ואם כן אין לחוש כלל לנזק שיצמח בליל הסדר מיין זה.

ולולא דמסתפינא הייתי אומר שיין זה ששופכין לזכר עשרת המכות, הם כמותם, תועלת ישראל ומכה ונזק לשונאי ישראל, כמכת דם שלמצריים היה לקללה ולישראל טובה ועילוי, שלא נהפך להם המים לדם, ואדרבה נתעשרו על ידי זה. וכן מכת חושך היתה צער למצריים, ותועלת לישראל, שבה נודע להם דבר רכושם ואוצרותיהם של המצרים, וכן כל המכות היתה בהן הרווחה ותשועה לישראל. ואפשר שמתחילה היו שופכים יין זה אצל שונאי ישראל, והיה מועיל להזיקם, ומתוך זה במשך הדורות בגלות המר הזה החלו לשפוך איש לרעהו, ובודאי איסור חמור הוא של בן אדם לחבירו שאין יוה"כ מכפר עד שירצהו, ולא נחרבה ירושלים אלא בשביל שנאת חינם, ועובר בזה על הונאת דברים ומלבין פני חבירו ועוד איסורים.

ואמנם העולם מחזיק שמי ששופכין יין זה אצלו סגולה היא להרחיקו משם, שיעבור דירה ויעתיק מגוריו למקום אחר, מיהו הכרתי גם כאלה ששפכו ולבסוף הם שעברו דירה. ואף שראינו הרבה ששפכו להן ואכן עברו דירה, אין להביא מזה ראיה, כמו שאמרו בגמרא ע"ז (נה.) אמר לו זונין [ישראל היה, רש"י] לרבי עקיבא לבי ולבך יודעים שעבודת כוכבים אין בה ממש, וקשה שהלא רואים אנו אנשים שהולכים לבית עבודה זרה כאשר הם חולים ושבים משם בריאים ושלמים, נענה רבי עקיבא ואמר לו, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים, פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים, אמרה לו אשתו בוא ונכפור בפיקדונו של זה, אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו. אף כך ייסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמנן

לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו ייסורין דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו, והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (דברים כ"ח) "וחלים רעים ונאמנים" רעים בשליחותן, ונאמנים בשבועתן. הרי מכאן שאין להביא ראיה מכל מיני סגולות למיניהן שהם אמת מכך שפועלות ישועות, כי שמא אינם אלא הבל ותעתועים, וכאמור.

ועובדא הוה באחד מבני השכנים שלנו, שהתנהגותם היוותה לנו צער עוגמת נפש ומטרד הן ברוחניות והן בגשמיות, ונשאלתי אם יש היתר לשפוך להם היין, והשבתי כי חלילה לשפוך להם יין ולהלבין פניהם ולצערם, ובאותה שנה עברו מרצונם הגמור דירה והיתה לכולם הרווחה גדולה. ועכ"פ שמעתי כן בשם הגדולים כי יש איסור לשפוך יין זה, אם לא למי שהוא מחלל שבת בפהרסיא.

והנה משפחה אחת בני תורה יראים ושלמים שפכו להם יין זה וביקשוני לעלות פנימה אל הקודש קדם הגאון המפורסם מוהר"ר משה צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף" ולשאול את פי קודשו אם יש להם לחוש לדבר הזה, או שמא עליהם לעשות תיקון, ומיד כששאלתיו ביטל דבר זה במחי יד, שודאי אין לחשוש כלל שיצמח משפיכת יין זה איזה דבר רע, ושאלתי אם יכול אני למסור בשמו שאין להם כלל מה לחשוש ועל ידי כך תנוח דעתם, או אז הבין שהם מאוד יראים וחוששים, ועל כן חזר ואמר כן ג' פעמים שכיון שהם חוששים אשאל מפי הגאון הצדיק המקובל רבי בניהו שמואלי שליט"א ראש ישיבת המקובלים "נהר שלום" תיקון בשבילם, שכיון שהם חוששים לדבר ראוי לבקש להם תיקון, והיינו כדרך שאמרו בגמרא פסחים (קי:) שמי שאינו ירא מן המזיקים, אינם מזיקים אותו, אך מי שירא מהם הרי הם מזיקים אותו. ושחתי דברים כהוויתן לפני הגה"צ רבי בניהו שמואלי שליט"א והשיבני כי התיקון לדבר הזה שבאותו מקום ששפכו את היין ישפכו מי רגלים, אשר סגולתו לבטל כל כוחות הרע והסיטרא אחרא.

ומצינו כיוצא בזה בספר חסידים (סימן רס"א) שמקום שתופסין אותו בחזקת סכנה, אפילו אם אינו מקום מסוכן באמת, הרי אותו המקום מזיק, לפי שלשון בני אדם ועינם מזקת. עכ"ל. וכן יש לומר בעניינו שמי שאינו חושש מפני יין זה, אינו מזיקו, ואין לו מה לירא כלל, וישים מבטחו רק בהשי"ת, ואדרבה יצפה לתועלת ונס בזכות יין זה.

ולא אכחד כי הגר"ח פלאג'י זצ"ל בספרו חיים לראש (סדר מגיד, אות י"ב) כתב שמנהגו ליקח כלי מיוחד לשפוך בו יין זה, ולא היה נוטל כלי שבור כמו שכתבו כמה מהמפרשים, כדי שלא ישפך מאותו היין, כי צריך לשופכם במקום שאין בני אדם דורכים שם, כמו מי נטילת ידים שחרית ומים אחרונים. על כל פנים י"ל הבו דלא להוסיף עלה, דרק אינו ראוי לדרוך על אותו יין, אבל לא שיהיה מסוגל להזיק למי ששופכין אותו אצלו, ואם שפכו יין באותו מקום, ירחץ אותו המקום במים, ויהיה לו לסימן ברכה, שכל מקום שנשפך בו יין סימן ברכה הוא.

סימן ג'

למה לא גזרו חז"ל על אכילת מצה בליל פסח שחל בשבת שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ויעבירנה ארבע אמות ברה"ר?

אמאי מצות נטילת לולב בחג נדחית כשחל בשבת, טלטול בעלמא הוא, וידחה שבת? אמר רבה גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד [נענועו או ברכתו, רש"י], ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, והיינו טעמא דשופר, והיינו טעמא דמגילה, [סוכה דף מ"ב ע"ב].

יישוב א' - דווקא גבי ארבעת המינים שייך חשש שאינו יודע על איזה מהן לברך

בספר ילקוט הגרשוני (פסחים צז:) מתרץ שדווקא גבי לולב שמצותו היא ארבעה מינים, ויש לחוש פן לא ידע על איזה מהם יש לברך, או אם יזכיר כולם בברכה, לפיכך גזרו שמא יוליכנו אצל בקי ללמוד הברכה ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר, אבל במצה לא שייך טעם זה, שאינו אלא מין אחד, לכן לא גזרו בו, ונסתייע מדברי הפני יהושע (סוכה מג:) שכתב יסוד זה, ובשו"ת חזון עובדיה פסח, סי' ל"א) הביא שבימי חורפו שמע תירוץ זה מפי הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף".

יישוב ב' - דווקא גבי לולב יש חשש שאינו יודע היאך לאחוז ולאגוד המינים ולברך

הנה יש להקשות בפשט דברי רש"י למה יש חשש שיטול עימו הלולב כדי ללמוד את ברכתו, הלא ללמוד את ברכתו אינו צריך ליטול עימו את הלולב, ואף שגבי לולב יש ארבעה מינים, מ"מ יכול לילך אצל בקי כדי שיורנו על מה לברך? ומצאתי באחרונים שתירצו שגבי לולב כיון שעיקר מצוותו בנטילתו ממילא הרי הוא מסופק היאך לאחוז ולאגוד הלולב וארבעת המינים לעניין הברכה, וכדי ללמוד דין זה, יש חשש שיטלנו עימו וילך אצל בקי ללמוד את ברכתו, שיורנו היטב היאך לאוחזם, ולפי זה גבי מצה לק"מ שיטלנה עימו ללכת אצל בקי ללמוד את ברכתו, שהרי כדי ללמוד ברכת המצה אינו צריך ליטול המצה עימו.

יישוב ג' - גבי לולב שופר ומגילה יש חשש שילך אצל בקי ללמוד ברכתם ולקיימם במחיצתו

עוד נראה לחלק דגבי לולב ושופר ומגילה, יש חשש שכיון שאינו יודע ברכתן, ילך אצל בקי או אצל רבו כדי ללמוד ברכתן ולקיימם במחיצתו, משא"כ גבי אכילת מצה פשוט שלא ילך

אצל בקי ללמוד ברכתה וגם לאוכלה בביתו יחד עם עריכת כל סדר ליל הפסח, אלא אם אינו יודע ברכתה ילך ללמוד ברכתה ולא יטול המצות עימו.

יישוב ד׳ - במצה אין צורך להראותה לחכם אם כשירה, משא״כ בארבעת המינים

בחי׳ ערוך לנר (סוכה מג: ד״ה ערבה בשביעי) מתרץ שעיקר החשש בלולב שיקחנו בידו להראותו לחכם הבקי אם אין פיסול בארבעת המינים, כי הרבה דינים יש בהם שאין הכל בקיאים בהם, ולכן הקשתה הגמרא למה לא גזרו כן בערבה בשביעי שמא יוליכנה לחכם הבקי להראותה אם כשרה היא, ומתרץ דשלוחי בית דין מביאים את הערבה, והם בקיאים בה ואין צורך לשאול עליה, מה שאין כן לולב שמסור לכל. ולפי זה גבי מצה שאין צורך להראותה לחכם אם כשירה היא, ואם יש בה איזה ספק, דמסתמא הוא שואל את החכם עוד לפני הפסח, [יש להוסיף דהיינו טעמא כדי שלא להחזיק ברשותו חמץ משש שעות ולמעלה, ועוד כדי שיהיו ברשותו מצות ראויות לקיום המצוה], ועוד שאין מראה המצה קובע להלכה האם כשירה היא אם לאו.

ולכאו׳ תירוץ זה אינו עולה בקנה אחד עם מה שפירש רש״י, דלפי רש״י החשש אינו מצד שרוצה לימלך ברבו לדעת אם יש פיסול בלולב, אלא לדעת ברכתה, ויש ליישב שדברי הערוך לנר עולים בקנה אחד עם רש״י, והוא שאין הפשט שרוצה לדעת מה לברך אלא שרוצה לדעת אם שפיר יכול לברך על ארבעת המינים, דשמא יש בהן פסול וברכתו לבטלה, ועל פי זה גם מיושב הטעם שצריך ליטול עימו ד׳ המינים ולילך אצל רבו.

יישוב ה׳ - כל החשש שמא יטלנה ויעבירנה ברה״ר אחרי קיום המצוה

מרן רבינו עובדיה יוסף זצוקל״ה בספרו שו״ת חזון עובדיה (סי׳ ל״א עמ׳ תק״צ) מיישב על פי מה שכתב הסמ״ג (עשין מ״ב, מ״ד) דגזירה דרבה דשמא יעבירנו ארבע אמות ברה״ר היינו לאחר שיצא בו, וכן גבי שופר דגזרינן שמא יוליכנו למי שיתקע בו ויעבירנו אח״כ ארבע אמות ברה״ר. ופירש הגאון רבי אליהו ישראל בספר אדרת אליהו (דף מב.) שעיקר הגזירה שמא יעבירנו אחר שיתקע לו הבקי שכבר נתקיימה המצוה, כי אין לומר שחששו שמא יוליכנו אצל בקי, ובאותה הליכה מתחייב, שהרי שנינו בסוכה (מא:) רבי יוסי אומר יום טוב של חג שחל להיות בשבת, שכח והוציא את הלולב לרה״ר פטור, מפני שהוציאו ברשות, ולומד הסמ״ג שמלבד שפטור מקרבן, אין עליו עוון כלל, שהרי ברשות עשה, שהיה טרוד בטירדא דמצוה, ולכן כל החשש שמא יוליכנו אחר קיום המצוה.

וכדברים האלה כתב להדיא בספר האשכול (ח״ב הל׳ חנוכה ופורים עמ׳ כ״ג), ובנחל אשכול (שם, עמ׳ כ״ד אות א׳) כתב ליישב על פי זה הטעם שלא גזרו מחשש שיתקן כלי שיר, שהרי קודם שתקע הוי טועה בדבר מצוה, ולא שתקע ויצא למה יתקן.

ומעתה מיישב בחזון עובדיה הטעם שלא גזרו גזרה דרבה לגבי מצה ומרור, שהרי אילו ישכח ויעבירם קודם שיצא בהם ידי חובתו, דהיינו קודם שיברך עליהם ויאכלם, הוי טרוד בדבר מצוה, ופטור, משום שהוציא ברשות, ואילו אחר שקיים המצוה ואכלם, הרי כבר אכלם, ומה יעביר עוד ברשות הרבים, ואינו דומה לשופר לולב ומגילה דחיישינן שיחזירם לביתו אחר שיצא ידי חובתו.

יישוב ו׳ - יבוא להוציא רק כזית ושיעור הוצאה בגרוגרת

בשו"ת ציץ הקודש (קונטרס אחרון סי׳ נ"ה) מתרץ בשם הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל שלא גזרו על אכילת מצה בליל פסח שחל בשבת, משום ששיעור מצה ומרור בליל פסח הוי רק כזית, ושיעור הוצאה הוי כגרוגרת שהוא יותר מכזית, (כמבואר בשבת צא.) ולא יבוא לידי חיוב הוצאה בכך.

אך בספר ילקוט הגרשוני (פסחים צז:) דחה תירוץ זה, דמכיון שבהול לצאת ידי חובתו חיישינן שלא יצמצם ויבוא להעביר כשיעור גרוגרת או יותר.

ובשו"ת חזון עובדיה (סי׳ ל"א) הוסיף לדחות דבליל פסח שהמצוה היא בכזית, ממילא יש חשיבות לשיעור כזית גם לעניין הוצאה, ומתוך שלעניין אכילת מצוה הוי בכזית, גם לעניין הוצאה הוי בכזית, וכדאמרינן בשבת (צא.) מתוך שמצטרף לעניין טומאה מחייב נמי לעניין שבת, ועוד איתא בשבת (צ:) שהמוציא לרפואה חייב בכל שהוא, וכך גם כאן כיון שהוציא כזית לצאת בו ידי חובתו והחשיבו למצותו, ממילא חייב עליו אע"פ שאין בו כגרוגרת, ועוד איתא בירושלמי (פרק י"ג דשבת ה"ג), הוציא מצה מרשות היחיד לרה"ר אינו יוצא ידי חובתו בפסח, משום מצוה הבאה בעבירה.

יישוב ז׳ - בעת אוכלם הפסחים בירושלים לא היה שייך חשש הוצאה

בשו"ת בית שערים (או"ח סי׳ שנ"ג) מיישב שגזירה זו שמא יטלנה וילך אצל בקי, היה עוד בזמן המקדש כדמשמע בריש מגילה, ואם כן שפיר לא גזרו בזמן המקדש גבי מצה שהרי כל ישראל עשו פסח בירושלים, ואכילתה היתה לאחר אכילת מצה, וממילא כיון שהיו צריכים להיות בירושלים כדי לאכול את הפסח לא היה חשש שמא יוציא, שהרי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ולא הוי רשות הרבים, ואין חשש שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, ומשום מיעוט דפטורים מפסח לא גזרו אלא רק בדבר שהכל חייבים.

יישוב ח׳ - מנהג העולם לקיים סדר ליל הפסח בחבורה ובודאי אחד מהם בקי

בשו"ת חזון עובדיה (סי׳ ל"א עמ׳ תקצ"ח) מיישב שמכיון שמנהג העולם לעשות סדר ליל פסח בחבורה, ואי אפשר שלא יהיה אחד מהם שבקי בטיב הלכותיה (סנהדרין ג.), וסתם

בני חבורה זריזים הם (שבת כ.), לכן לא גזרו חכמים על אכילת מצה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי, דרבים מזכירים זה לזה, וגם מודיעים זה לזה ברכת המצוה, וליחיד לא חששו לגזור, משום דהוי כדבר שאינו מצוי.

ויש קצת לסייע תירוץ זה ממה שכתב המאירי (מגילה ד:) ליישב בשם המפרשים הטעם שלא גזרו על מילה בשבת מחשש שמא יבוא להוציא את התינוק ומכשירי המילה, דמילה מסורה רק ליחידים, לאבי הבן והמוהל ומצויים להיות זריזין בה, אבל שופר ולולב ומגילה לכל מסורין, וכן כתב הר"ן (שם, ובחי׳ לר"ה ח. מדפי הרי"ף) דשאני שופר ולולב ומגילה דגזרינן בהן לפי שהכל חייבין בהן ואין הכל בקיאים בהם וכולם טרודים ללמוד ולצאת ידי חובתן, אבל מילה אין הכל טרודים בו אלא אבי הבן בלבד ואם יעבירנו ימחו בידו הכל שאינן טרודים. [ומצאתי עוד שכעין זה מובא בשם הגר"א גבי קריאה בתורה בשבת שלא חששו שמא יוציא כיון דהקריאה בעשרה].

יישוב ט׳ - הנצי"ב מוולאז׳ין זצ"ל בהעמק שאלה (שאילתא ס"ז אות כ"א) מתרץ שמכיון שהיה מנהג קדום שהבקי הלך מבית לבית להוציאם בברכות ואמירת ההגדה, והיו מתאגדים לכך, ממילא לא היה צורך להעם הארץ ללכת לבקי כדי ללמוד את הברכות.

יישוב י׳ - מתוך שלא יאכלו מצה שמא יבואו לאכול חמץ בליל פסח

עלה בדעתי ליישב בס"ד דבדווקא לא גזרו חכמים על אכילת מצה בליל הסדר, כדי שלא יצא מזה מכשול גדול, כי עלולים רבים מהמון העם לטעות שמא אכילת חמץ עדיין לא נאסר, שהרי אינם אוכלים מצה בלילה זה כמו ליל פסח שבכל שנה, ויכולים לבוא לטעות גם לעניין זמן מצות אכילת קרבן פסח.

כעין מה שמצינו במסכת מגילה (ב.) אמר רבי יהודה אימתי כפרים מקדימין ליום הכניסה, דווקא בזמן שהשנים כתיקנן, וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ופירש רש"י, בזמן הזה שישראל נפרדו שפסקו שלוחי הבית דין שמודיעים לעם בכל אתר ואתר על קידוש החודש, ולא יגיעו שלוחי בית דין אצלם הכל צופים למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה, נשארו לאדר ט"ו יום וחמשה עשר של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף ל׳ יום של קריאה, ונמצאו אוכלים חמץ בימים אחרונים של פסח.

אך יש להעיר דלכאו׳ דוחק לפרש כך, דכיון שהיו מתקנים רק שלא לאכול מצה, אבל שאר דיני ליל הסדר היו נוהגים ממילא לא היו יכולים לטעות שאינו זמן ליל הפסח, ויש ליישב דאם באנו לתקן שלא יאכלו עיקר מצות אכילת מצה בליל הסדר, היו צריכים לתקן שלא לאוכלה כלל בליל הסדר, והרי כמה מצוות תלויות בה, אכילת מצה, כורך, עורך, דגם לא

היו יכולים לקבוע סעודה בלא מצה, ואפיקומן, וממילא היו צריכים לדחות מצות ליל הסדר ללילה שלאחר מכן, ושוב יכולים היו לטעות בו.

יישוב י"א - דבר שזמן קיומו בלילה לא חוששים שילך אצל בקי

הנצי"ב מוולאז'ין זצ"ל בהעמק שאלה (שאילתא ס"ז אות כ"א) והביאו השדי חמד (מערכת חמץ ומצה סי' י"ד אות ו') מתרץ שדבר שזמן קיומו בלילה לא חוששים שילך אצל בקי, דאין דרך לצאת בלילה. אך יש קצת להקשות שהרי דין זה שמא ילך אצל בקי, נאמר גם גבי מקרא מגילה שנקראת בלילה, ודוחק לומר שבלילה לא יקרא, ורק ביום ילך אצל בקי ללמוד את מקרא מגילה.

יישוב י"ב - בלולב ושופר דנשים פטורות אינה נעקרת לגמרי דשייכת בלימוד

בספר כלי חמדה (על המועדים, סי' קי"ד) האריך לבאר תירוץ מחודש דבאמת חז"ל לא עקרו לגמרי את המצוה, גם בלולב שופר ומגילה, כיון דיש למצוה גם את חלק הלימוד, וחז"ל לא עקרו אלא את העשיה אבל לא את חלק הלימוד השאירו, אם כן לא עקרו מצוה זו לגמרי, ואין זה עקירת מצוה מהתורה לגמרי, כיון דיכול לקיים בחלק הלימוד, ועל כן גבי לולב ושופר דאינם נוהגים בנשים, ממילא לא נעקרה המצוה לגמרי דשייכת עדיין בלימוד, משא"כ מצה דגם נשים חייבות בה ואינם שייכות בחלק הלימוד, ואם באנו לבטלה נעקרה מצוה זו מהנשים לגמרי, וגבי מקרא מגילה יש לומר דאינה נעקרת לגמרי כיון שיבואו להקדימה.

יישוב י"ג - חז"ל גזרו דווקא במקום שיש חשש שיעבור על שני איסורים

המגן אברהם (סי' תקפ"ח סק"ד) מבאר שאף על פי שתקיעה של רשות אסורה משום שבות שמא יתקן כלי שיר, הוצרכו לגזירה חדשה שמא יעבירנו ארבע אמות ברה"ר, דמשום איסור שבות לבד לא היו חכמים מבטלים מצות עשה של תקיעה, אך בצירוף חשש שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות, העמידו דבריהם במקום עשה.

לאור חידוש זה מתרץ הרב יוסף פראנקעל בקובץ נטעי נעמנים (ח"ג עמ' תרכ"ב) דכמו כן גבי טלטול לולב גזרו חז"ל מכח שיש בו שני איסורים, איסור טלטול מוקצה כדמוכח בסוכה (מב:) וחשש איסור טלטול ארבע אמות ברה"ר, [וגבי מגילה דלא הוי דאורייתא שפיר גזרו רק משום חשש איסור אחד], משא"כ גבי מצה דלא שייך איסור טלטול מוקצה, והוי רק חשש איסור אחד שמא יעבירנו ארבע אמות ברה"ר, לכן חז"ל לא גזרו בזה.

לא בשמים היא

לאמור מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו

בימים אלה הופיע בס"ד יצירת השנה:

אשכול יוסף

על כל פרשיות התורה בכרך אחד

בכל פרשה כמה מערכות

של קושיות חזקות ומרתקות ותירוצים רבים!

1200 עמודים גדושים ועריכה מדהימה!

הסכמות נלהבות מרבותינו ראשי הישיבות וגדולי ומאורי הדור מכל העדות וההוגים

מתוך הסכמת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון"

"...והוא ספר מיוחד המביא את אור פרשת השבוע, ותועלת גדולה הוא לכל בית של תורה, ואין ערוך לתועלת ולזכות בספר זה, והוא זכות הרבים ממש כאשר הרבה נהנים ומתענגים על הדברים, וגם אני מתענג עליהם הרבה, ובודאי יתקבל באהבה ובחיבה לתועלת ולברכה ולהגדיל תורה ולהאדירה..."

ירושלים: **ספר הספרים**, צומת בר אילן. **יפה נוף** צומת בר אילן. **הפצת ספרי קודש** דוד 1, שוק הבוכרים.
רובינשטיין ספרים רח' יחזקאל. **ספרי מאה שערים** מאה שערים 15. **אור החיים סנטר** מאה שערים.
גירסה על יד שטיבלאך "זכרון משה" ויסבקר רח' לבוש מרדכי 14 מול פיצה אורי
בצלאל ליד מוסיוף. **ולדמן** בהמ"ד בעלז. **מלכות קודש** רח' שוורץ 1 שוק מחנה יהודה. **הספריה הספרדית** אהלי יוסף 3

בני ברק: **משפ' שבתאי** ר' עקיבא 44 פינת הרב קוק, (מעל סלקום), 03-5796146 (9 באינטרקום).
ביתר: משפ' סימן טוב, רח' בן זכאי 7 - 02-5808831 **קרית ספר:** משפ' שחמורוב מסילת יוסף 4 ק"ג, 052-7606856
אלעד: **משפחת דוד** רח' יהודה הנשיא 84 ק"ג 054-84-23384 **רכסים:** משפ' כהן, סביון 3 פלא' 054-84-89162
אשדוד: משפ' כהן רובע ג' רח' האדמו"ר מבעלז 5/25, 052-7191877 **אשקלון:** **חנות "מוריה"** העבודה 28
נתיבות: משפ' אלפסי רח' חזני 1133/4 פל' 052-7148454 **אופקים:** משפ' חזן רח' יוסף קארו 55/4 טל' 08-9961507
נתניה: משפ' ארביב, הפורצים 10/2 פלא' 050-41-36465 **חיפה:** משפ' סימן טוב 054-84-99638 (בין השעות 1-3)

ג מצוות? **9 תירוצים** מדוע לא ברא הקב"ה את האדם עם כנפיים כעוף? **4 תירוצים** היאך מברכים "שלא עשני אשה", הרי טוב לאדם שלא נברא? **8 תירוצים** אם יתכן שבין
קב"ה ברא בו עשרה דברים? **8 תירוצים** היאך נח שתה יין מכרמו ולא המתין שלוש שנות ערלה? **8 תירוצים** למה לא מצינו זכר לאלפים ורבבות שנתגיירו על ידי אברהם ושרה? **19**
נורה ניסיון אברהם בהשלכתו לכבשן האש? **6 תירוצים** למה אברהם לא האכיל את המלאכים דגים? **10 תירוצים** למה מתייחס ניסיון העקידה לאברהם ולא ליצחק? **3 תירוצים**
סד על ידי חבלתו ביצחק? **8 תירוצים** היאך לא חשש א"א לאיסור "לא תחמוד" בקניית מערת המכפלה? **21 תירוצים** למה אליעזר מיאן לאכול עד שיסיים לומר את דברו? **10**
שחיטת עשיו שהיה מומר? **5 תירוצים** היאך השביע יעקב לעשיו על הבכורה והלא עשיו חשוד לשקר? **7 תירוצים** היאך שיבחו את עשיו בכיבוד אב ואם והלא ביזם שיצא לתרבות
קה הלבישה ליעקב בגדי עשיו מבלי לבקש את רשותו? **12 תירוצים** היאך מספק שדינה תחזיר את עשיו למוטב נתבע עקב להשיאה לו לאשה? **12 תירוצים** על סמך איזה פסק דין
ף הצדיק למיתה? **12תירוצים** היאך קבע יעקב שיוסף מת מפני שבגדו הייתה טבולה בדם והלא שמא השאילה? **15 תירוצים** מדוע לא חשש יוסף לצער אביו ולא שלח להודיעו
קברו ראשו עשיו במערת המכפלה והלא אין קוברין צדיק אצל רשע? **3 תירוצים** היאך יוסף נישק ליעקב אחרי מותו והלא יש סכנה בדבר? **8 תירוצים** היאך לא היה איסור גזל
ירוצים היאך הותר להשליך ... היתה מצוה? **8 תירוצים** היאך
מושבם בארץ מצרים? **3** ... כל מי שעבר על אחת ממצוות
חות? **12 תירוצים** למה בע... אכילה? **8 תירוצים** למה תלתה
מתים? **13 תירוצים** למה ... פקד תסתתר באיסור שישקוה
ישראל? **8 תירוצים** למה ... תים? **8 תירוצים** למה לא נדרש
? **11 תירוצים** לאיזה תו... **תירוצים** מפני מה חכמת משה
חיל והרי בדין קצף? **10 תירוצים** איך אסור לגולה לצאת מעיר מקלט לצורך הצלת נפשות? **6 תירוצים** למה הוצרכו לכבס בגדיהם במדבר והלא כיבסום עננים? **12 תירוצים** למה
ונו חמור כאילו עובד ע"ז? **7 תירוצים** אם התורה היתה בשמים היאך היה ניתן לעלות אחריה? **8 תירוצים** היאך בני דורו של משה סברו למנוע את מיתתו? **8 תירוצים** על מה

☜ **נקודות מכירה ומשלוחים לכל רחבי הארץ והעולם** ☞

02-5373570 או 054-84-60007/8

באין מענה נא להשאיר הודעה

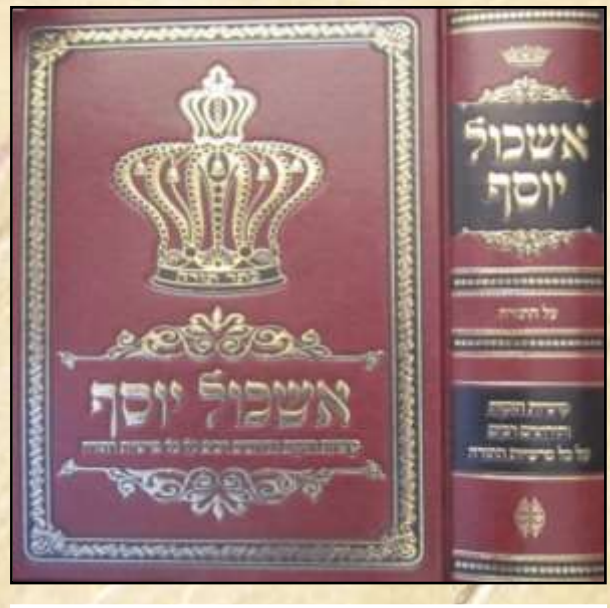

אלפי קונים הכריזו:

1. ספר חובה בכל בית של תורה!
2. הספר שמשיב נפש המעיין!
3. האנציקלופדיה לקושיות חזקות ותירוצים רבים על כל התורה!
4. אוצר ענק עם היקף אדיר!
5. כל התירוצים לכל השאלות בשפה קולחת ברורה ונעימה!
6. הספר המושקע בתוכנו ובעריכתו!
7. הספר שעולה על שולחן מלכים!
8. הספר שמפאר את שולחן השבת!
9. הספר שמעונג את השבת!
10. המפתח לעריבות ומתיקות התורה!

מעשה שאירע לאחרונה בבן ישיבה מאחת הישיבות החשובות בירושלים עיה"ק ת"ו השוקד על לימודו בהתמדה גדולה ומופלאה, ומנצל כל זמנו אך ורק לעסק התורה, וכך החל ללכת מחיל אל חיל ולהצליח בלימודו, עד שעלה ונתעלה ונעשה לאחד העילויים בישיבה והיה ראש החוזרים על שיעורו של רה"י ומהנושאים ונותנים בשיעורי רה"י והרמי"ם, ומאלו הבקיאים בלימוד המסכת הנלמדת וכל הלומדות הנאמרים בה.

פעם אחת בעת שנשא ראש הישיבה שיעור כללי, פרץ הבחור והקשה ג' קושיות חזקות על הפלפול שראש הישיבה ביקש לחדש. לשמע אותם קושיות חזקות השתתק ראש הישיבה, עצם את עיניו, קימט את מצחו, הניח ידיו על ראשו, והחל לשקוע במחשבות והרהורים סביב אותם קושיות בניסיון ליישבם. כך במשך כמה רגעים השתרר שקט מוחלט בהיכל הישיבה, לאחר כמה רגעים החל להישמע בחלל בית המדרש קול התורה של מאות התלמידים שהחלו לישא וליתן בכדי לפתור את הקושיות, כותלי בית המדרש רעדו משאגת התורה שנשמעה בהיכל הישיבה.

לאחר מספר דקות אורו עיניו של ראש הישיבה, פניו בהקו כאספקלריא המאירה וכולו נתמלא שמחה וחדוה, ומיד נענה בקול גדול שאכן הקושיות חזקות ואמתיות, אך עתה נזכר שלפני 50 שנה בלומדו בישיבה לפני אחד מגדולי הדור זצ"ל שמע ממנו יסוד גדול בסוגיא שעל פיו יסורו הקושיות. רה"י החל למסור את אותו יסוד וביאר היאך הקושיות מתיישבות, אך דעתם של הלומדים לא נחו בזה, והריתחא דאוריתא חזר לחלל בית המדרש, כאשר אותו העילוי וחבריו מבקשים להערים עוד קושיות מורכבות, אולם התלמידים נפעמו מעיונו הזך של ראש הישיבה היאך שפירק לכל קושיותיהם אחת לאחת וביאר הדברים כשמלה ברורה.

אלא שיחד עם זאת אף ראש הישיבה התפעל מאותו תלמיד ולא הסתיר את התפעלותו מידיעותיו ועיונו הישר. רה"י פנה אליו בפני קבל עם ועדה ואמר: "לך בכחך זה להוסיף עוד בעמלה של תורה, ולך נאה להעלות חידושיך על הכתב, ולהוציאם לאור עולם". אותה שעה ננסכה רוח חדשה בקרבו של אותו העילוי, והחל לסדר על גבי הכתב את כל חידושיו וביאוריו העמוקים, עד שנערמו ונאספו באמתחתו לכדי ספר שלם. שמחתו של הבחור היתה מעולה בעצב רב בעקבות הדאגה שרבצה כעננה כבדה על ליבו מהיכן ישיג את הכסף הנדרש להוצאת הספר, סכום המסתכם באלפי שקלים, וכסף מנלן?!

יום שישי בצהרים, הבחור עולה למעונו של רה"י לבשר על סיום מלאכת כתיבת הספר, ושופך בפניו את סגור ליבו על צערו ודאגתו מניין ישיג את הכסף הנדרש להוצאת הספר. רה"י פנה לבחור וביקשו בכל לב להסיר מעליו כל דאגה ומחשבה בענייני כספים ושאר דברי העוה"ז. אנא ממך, פנה רה"י לתלמידו חביבו, שקע אך ורק בתורה והישועה ממילא בעז"ה בוא תבוא. הבחור ביקש מרה"י עצה היאך להסיר דאגותיו מראשו ולשקוע בתורה, ורה"י יעץ לו לשבת להכין דבר תורה חשוב לשולחן שבת, אותו ימסור במהלך סעודת ליל שבת בפני כל בני הישיבה. הבחור שב לבית המדרש וחיפש ספר ממנו יוכל להכין חידוש על הפרשה הראוי לעלות על שולחנם של מלכים, מאן מלכי רבנן, בין הספרים נצנץ ספר חדש עב כרס על הפרשיות, הכולל קושיות חזקות ותירוצים רבים, נטל את הספר לידו, והחל לצלול בתוכו ולהכין מערכה שלמה של קושיא ועשרה תירוצים על הפרשה.

כאשר סר הבחור מבית המדרש לחדרו להתכונן לקראת שבת מלכתא, פגש במזדרון בית המדרש באורח תושב חו"ל השוהה בבית מלון בקרבת הישיבה ומבקש להתעניין על הישיבה ותלמידיה, תוך כדי הדברים ביקש האורח לדעת עם יש בישיבה בחורים מחברי ספרים, מיד החל הבחור לספר לאורח על חיבורו והראה לו את תכריך כתביו. האורח התפעל וחפץ לתהות על קנקנו של הבחור, וביקשו לומר חידוש על הפרשה. על אתר קפץ הבחור והציע קושיא ועשרה תירוצים! האורח לא האמין למשמע אוזניו והבטיח תמורת כל תירוץ 1000 ₪ להוצאת הספר. הבחור החל להרצות את הדברים, קושיא ועוד תירוץ, ועוד תירוץ, וכן הלאה עשרה תירוצים בשפה ברורה ונעימה, כאשר בסיום דבריו הוציא האורח מכיסו פנקס שיקים וכתב לפקודת אותו הבחור 10.000 ₪. ומכאן כבר קצרה הדרך לקראת הוצאת חיבורו של אותו העילוי.

איזה ספר נטל אותו בחור מהספרייה? בודאי גם אתם יודעים! הרי באיזה ספר מובא בכל פרשה כמה מערכות של קושיא חזקה ותירוצים רבים בשפה ברורה ונעימה? ספר "אשכול יוסף" עה"ת!

מערכה ב'

"דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (י"ב, ג').

היאך לא היה איסור גזל בנטילת רכוש מצרים, והלא עם ישראל נטלו הכל בתורת שאילה, והיאך יצווה הקב"ה ליטול ממונם במרמה, ומצינו שהזהירה תורה על בזיון המצרי ולמה את ממונם התיד?

יישוב א'

כל המצרים שהשאילו טבעו ומתו בקריעת ים סוף

עלה בדעתי לתרץ בס"ד שאכן השי"ת אמר לבני ישראל להשאיל מהמצרים כלי כסף וכלי זהב, על דעת שיחזירו להם, כלומר שהקב"ה אמר לישראל, אתם תשאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, ואם אני ישאירם בחיים תחזירו להם, ובפועל הרי הקב"ה איבד את כל הקמים עלינו לרעה, והתקיים בהם (לקמן ט"ו) מרכבות פרעה וחילו ירה בים, אמר אוייב ארדוף אשיג "אחלק שלל" וגו', צללו כעופרת במים אדירים וגו', ונמצא שזכו ישראל בכל רכושם כדין הנוטל מן ההפקר. ושמא אם באמת היו נשארים בחיים, היה באמת חיוב על ישראל להשיב להם את רכושם.

ויש להוסיף שמלשון הפסוק משמע שרוב ככל המצריים טבעו בים, שנא' (י"ד ו') "ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עימו", ויתכן שכך סיבב מסובב הסיבות

שכל אלו מהמצריים שהשאילו לישראל, טבעו ומתו. מיהו לא אכחד כי קצת דוחק לפרש שכל המצרים שהשאילו לישראל רכושם, טבעו ומתו, ועוד עדיין יהיה קשה שעם ישראל שאלו גם מרכוש הנשים, ודוחק לומר שגם נשות מצרים עלו למלחמה כנגד ישראל וטבעו בים סוף.

יישוב ב׳

כבר מתחילה המצרים נתנו לישראל את הרכוש במתנה

הרשב״ם מבאר שאין כוונת התורה שעם ישראל השאילו מהמצרים את רכושם על מנת להחזיר, אלא מתחילה ביקשו וקיבלו הכל לשם מתנה גמורה, וזה לשונו: ״וישאלו״ לשם מתנה גמורה, כמו ״שאל ממני ואתנה גויים נחלתך״ (תהלים ב׳ ח׳). וגם החזקוני הביא שיטה זו שכבר מתחילה עם ישראל ביקשו את הכלי כסף ושאר דברים מהמצרים בתורת מתנה, והביא גם שיטת החולקים שמתחילה ביקשו בשאילה על מנת להחזיר. וכן מצאתי לרבותינו בעלי התוספות בפירושם הדר זקנים שכתבו כעין יסוד זה, וזה לשונם: ״וישאלו איש מאת רעהו״ ולא היה גזל לפי שהמצרים נותנים להם כדי למהרם לשלחם כדכתיב ״קומו צאו״, ומבואר שהמצרים מצד עצמם נתנו הכל במתנה לישראל, כדי שיצאו כבר ממצרים.

ואולם מדברי הספורנו משמע שעם ישראל שאלו את רכוש ממצריים על מנת להחזיר, וכן מבואר באוה״ק (י״ג ל״ה, ע׳ נסמון). ועיין בגמרא ברכות (ט:) שנחלקו אם ישראל שאלו את רכוש מצרים בעל כרחם של מצרים או בעל כרחם של ישראל, ולפי זה אפשר לתלות את מחלוקת האחרונים במחלוקת זו, שמי שמפרש ששאלו מתחילה למתנה, היינו כמאן דאמר בעל כרחם של מצרים, ולמאן דאמר בעל כרחם של ישראל לפי ששאלו על מנת להחזיר.

יישוב ג׳

עם ישראל נטלו את הרכוש מדין הוראת שעה

האוה״ק מבאר עה״פ (י״ג ל״ה) ״ובני ישראל עשו כדבר משה״, שבא הכתוב להורות שאע״פ שעם ישראל נטלו את הרכוש על מנת להחזיר, מכל

מקום הלכה היא שאם יבוא נביא ויאמר לישראל על פי ה׳ לעבור על מצוה אחת בהוראת שעה כאליהו בהר הכרמל וכדומה, שומעין לו, חוץ מעבודה זרה, כדברי הרמב״ם (פ״ט מהל׳ יסודי התורה), ולכך אומרת התורה שאע״פ שלכאו׳ משה רבינו אמר להם לעבור על דברי התורה, לשאול על מנת שלא יחזירו, בכל זאת שמעו ישראל למשה כהוראת שעה. והנה יש בדברים אלו ליישב היאך עם ישראל נטלו את הרכוש ולא החזירו, אבל עדיין לא מיושב היאך הקב״ה ציוה לעם ישראל ליטול את הרכוש במרמה כביכול. ויש לומר שבדווקא הורה כן הקב״ה לישראל, לנהוג במצרים מידה כנגד מידה, שידוע שכן דרכו של הקב״ה להעניש, שהרי המצרים מתחילה נהגו בישראל במרמה, שהכריזו שכל הרוצה ליטול שכר, יבוא ויבנה בלבנים, ואחר כך חייבום לבנות בפרך, ולכך נענשו באותה מידה ונטלו ישראל את רכושם במרמה.

יישוב ד׳

נטלו ישראל בהיתר עבור שכר עבודתם בפרך

רבותינו ז״ל במסכת סנהדרין (צא.) מספרים שפעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו הרי נאמר ״וה׳ נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום״ תנו לנו כסף וזהב שנטלתם מאיתנו. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני אימרו להם הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחה אתכם. נתנו לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן מהיכן אתם מביאין ראיה? אמרו לו מן התורה. אמר להן אף אני אביא לכם ראיה מן התורה, שנאמר (שמות י״ב) ״ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה״ תנו לנו שכר עבודה של שש מאות אלף איש ששיעבדתם במצרים, שלושים שנה וארבע מאות שנה. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה, נענו ואמרו, תנו לנו זמן שלושה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה, מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו, ואותה שנה שביעית היתה. הרי מבואר באר היטב שכל מה שנטלו ישראל מהרכוש בדין היה, עבור כל שכר עבודתם בפרך.

וכן כתב רבינו בחיי שעם ישראל שאלו והיתה דעתם מתחילה שלא להשיב למצרים כל מה ששאלו, וביאר שלא היה בזה גניבת דעת, שיצווה בה

הקב״ה ח״ו, אלא היה הדבר מותר שהרי העבודה שעשו להם אין לה ערך ואין לשכר המלאכה ולשוויה סוף ותכלית.

ומצאתי שכתב הש״ך (נפי׳ עה״ת) ששמע שכשאמר הקב״ה למשה דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו, לא נאמר דבר זה אלא לישראל שהוא להם חלף עבודתם, אבל שבט לוי לפי שלא היו בעבודה לא הותר להם ליטול, והוא גזל בידם אם היו נוטלים, וקרח שנטל, גזל היה בידו, שאחת משבע מצות בני נח הוא הגזל. וביאר שלכן שבט לוי לא הקריבו קרבנות עם הנשיאים כי לא היה להם ״קערת כסף מזרק כסף כף אחת עשרה זהב״ והם עניים מחזרין על הגרנות, כי אף אחד מבני לוי לא פשט יד בביזת הים ולא שאלו ממצרים.

והקשה מרן החיד״א כיון שבני שבט לוי לא שאלו ולא נטלו כלום מביזת הים, א״כ מה הרבותא שדרשו רבותינו במסכת סוטה (יג.) על משה רבנו שלא נתעסק בביזת הים, דתנו רבנן בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצוות, שנא׳ (משלי י׳ ח׳) ״חכם לב יקח מצוות״, שנתעסק עם העלאת עצמות יוסף. וכן אמרו במדרש (שמ״ר כי תשא מ״ו ג׳) שאמר הקב״ה בדין הוא שיהיה משה עשיר מפסולת הלוחות ולא יהיה עני מפני שעסק בהעלאת עצמות יוסף כשכולם העשירו.

ותירץ הגאון פרי מגדים בספרו תיבת גמא שודאי גם משה בדין היה ראוי ליטול, לפי שפרעה בייש את משה, שנא׳ ״ויגרש מאת פני פרעה״, ועל כן ודאי פרעה היה מחוייב לו שכר הרבה, ובפרט לאור העובדה שבייש תלמיד חכם כמשה רבינו ע״ה. ומפורסמים דברי הירושלמי (נ״ק פ״ח ה״ח) והובא הטור (או״ח סי׳ ח׳ סעיף י״ג) שהמבייש את הזקן נותן לו ליטרא של זהב.

ובספר ברכת אברהם (עה״ת בשלח עמ׳ נ׳) תירץ שמשה ראוי היה ליטול בדין לפי שהיה משה רבינו סובל כדי לסייע לעם ישראל בעבודתם, כמו שאמרו רבותינו במדרש (שכל טוב שמות פ״ג) ״ויצא אל אחיו וירא בסבלותם״, נשתתף בצרתם, מלמד שהיה משה נותן כתפיו תחת הסבל. ועוד איתא במדרש (תנחומא פרשת שמות סי׳ ט׳, ש״ר פ״ה) שהיה משה רואה ובוכה, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד. ועוד הרי כבר בהיותו בן י״ב שנים הוכרח לברוח ממצרים אחר שכבר היתה חרב בצווארו, והיה בארץ כוש ארבעים שנה, ונכלא בבור הכלא שבחצרו של יתרו למות ברעב חלילה, ועל כן בדין הוא שיטול שכר עבודתו ויתר סבלו.

והעירוני בני החבורה שמה שהיה משה רבינו מסייע לישראל, והיה בוכה ומיצר בצערן, אין בזה היתר כדי ליטול שכר עבור זה, כי מצד מלכות מצרים לא היה מחוייב בכל זה, ונמצא שמשה הכניס עצמו לכך. ויש לומר שמכל מקום ודאי היה משה מחוייב להכניס עצמו להשתתף בצער אחיו ולשאת בסבלותיהם, וכדרך שנא' "מבשרך אל תתעלם", וגם מדין מצות "עזוב תעזוב עימו" ומצות "ואהבת לרעך כמוך" ועוד, ואע"פ שעדיין לא ניתנה התורה, כל זה הוא דבר שהשכל מחייב אותו, ונמצא שפרעה גרם לכל זה.

יישוב ה'

ישראל נטלו רכוש מצריים מדין הענקה

הנה רבינו בחיי כותב עוד בזה"ל: "והלא דין תורה הוא בעבד שעבד את אדוניו שבע שנים שהוא חייב בהענקה שנא' (דברים ט"ו י"ג י"ד) וכי תשלחנו חופשי מעמך לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך, על אחת כמה וכמה מצריים שהיתה אצלם עבודת ישראל של רד"ו שנים", עכ"ל. משמע שבא לתרץ עוד שהיה מותר לישראל ליטול מהמצרים מה שנטלו מדין חיוב הענקה שצריך האדון להעניק לעבדו כשיוצא מתחת רשותו בשנה השביעית, ועל אחת כמה היה חיוב על המצרים ליתן לישראל שעבדו אצלהם בעבודת פרך והרבה יותר משבע שנים, מאתים ועשר שנים.

ויש להקשות שיציאת מצרים היה קודם מתן תורה ועדיין לא היה חיוב ליתן הענקה, ועוד מסתמא אין חיוב הענקה על גוי ליתן לישראל כשמשחררו? י"ל שאין כוונת רבינו בחיי מדין חיוב הענקה הכתובה בתורה, אלא מסתמא כך היה מנהגם בכל מקום ליתן הענקה לעבד בצאתו, וזהו שורש חיוב התורה, כעין מה שנהוג אף עתה ליתן פיצויים לעובד בעת פיטוריו. ולכן היה חיוב על המצרים מדין מנהג המדינה ליתן הענקה ופיצויים לעם ישראל בצאתם ממצרים מעבדות לחירות.

יישוב ו'

המצרים נטלו את בתיהם ושדותיהם של ישראל תמורת הכלים ששאלו מהם

המלבי"ם מחדש שמה שישראל שאלו כל אחד משכנו כמו שנא' "ושאלה אשה

משכנתה״ (ג׳ כ״ג), לא היה בזה חשש גזל, לפי שאחרי שעם ישראל יוצאים מצרים, שכניהם המצרים שמהם נטלו רכושם, יקחו את בתיהם ושדותיהם של ישראל שנותרו במצרים, ששווים ככלי כסף ששאלו מאתם.

ומקשה המלבי״ם שהרי הכתוב הוסיף ״וישאלו איש מאת רעהו״ להורות שישאלו אף שלא מהשכנים, שאינם עתידים ליטול נכסיהם. ומתרץ שלמרות שלא השיגו דבר תמורתם, לא היה בזה חשש גזל, מפני שהקב״ה הודיע להם שהמצריים יגרשו אותם אחר כך. ובעת שישראל שאלו את הכלים, היתה כוונתם להחזיר, אך בעת שיצאו גרשום המצרים על דעת שלא לשוב עוד מצרימה, ובזה מחלו על כליהם. וכיוצא בזה מבואר בספר תוספות השלם בשם הרב״ם בריי״ח, ורי״י החסיד, וזה לשונם: ״אמרו ישראל למצרים אנו הולכים למדבר דרך שלושת ימים, אם נחזור מוטב, ואם משה לא יחזירנו הרי כרמינו ונחלתינו ושדינו ובתינו יהיו לכם אפותיקי, ולכן לא היה חילול השם בדבר״.

יישוב ז׳

לפי שמתחילה שאלו מדעת המצרים הוי הפקעת הלוואתו ומותר

בספר פרדס יוסף מתרץ דהנה בגמרא (ב״ק קיג.) נחלקו אם גזל הגוי מותר או אסור, והקשה הרשב״א שאם גזל הגוי מותר למה נאמר (דברים כ״ג ג׳) ״וכן תעשה לכל אבדת אחיך״ לדרוש לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לגוי, והרי מותר אפילו לגזול ממנו, ופשיטא שאין צריך להשיב אבידתו, ותירץ דאבידת אחיך בא ללמד שיש איסור להחזיר אבידה לגוי. אך למאן דאמר גזל הגוי אסור צריך את הפסוק ״לכל אבידת אחיך״ ללמד שאף שלגוזלו אסור, מכל מקום אין חייבים להחזיר אבידתו, ואם רוצה להחזיר הרשות בידו ואין בזה איסור, וכן קי״ל בשו״ע (חו״מ סי׳ שמ״ח ס״ג) שאף אם גזל עכו״ם אסור, מכל מקום הפקעת הלואתו מותרת היכן שאין חילול השם, כיון שבהיתר בא לידי הישראל. ועל פי זה ביאר שכוונת התורה היתה שישראל ישאלו מדעתם של המצריים, וממילא אחר כך הוי רק הפקעת הלואתו שלכו״ע הרי זה מותר, ולדינא יל״ע בזה.

יישוב ח׳

המצרים השאילו לישראל בעין טובה כדין האומר לחבירו השאילני בטובתך שמשתמש בו לעולם

בספר לחם לפי הטף (מע׳ ר׳ אות י׳ עמ׳ ק״ל, להגרי״ל חי בכובזא, שנת הת״ש) מביא שיש מתרצים על פי מה שפסק השו״ע (חו״מ סי׳ שמ״א ס״ו): ״השואל כלי מחבירו להשתמש בו, ואמר לו השאילני דבר פלוני בטובתך, כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדבותך שאינך מקפיד על הזמן, אם קנו מיד המשאיל על זה, הרי השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו״. ועל כן מכיון שהמצרים השאילו את הכלים בעל כרחם של ישראל ובפיוס רב, כמו שכתב המהר״ם יפה בשם הראב״ע (עי׳ ברכות ט:), לא היה זה כסתם שאלה לשלושים יום, אלא כשואל אדם בטובו, דהוי שאילה לעולם, ואינם חייבים להחזיר כל ימי חייהם.

אך הקשה על זה שהרי גם בשואל בטובו, אם השואל שיבר את הכלי או אם נתבלה הבגד ואינו ראוי עוד למלאכה, חייב להחזיר לבעליו, ואין השואל רשאי לתקנו או לעשותו כלי מחדש, אלא מחזירו לבעליו כמבואר בשו״ע, וזה לשונו: ״השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו ויחזיר שבריו שיריו, ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי או לעשותו פעם אחרת״. וא״כ גם עם ישראל כששיברו הכלי כסף וזהב, וכשקיבלו השמלות היו מחוייבים להחזירם למצרים, וכיון שלא החזירום נמצא גזל תחת ידם, ובודאי ישראל היו מוכרים ומקדישים. ושמא י״ל דבכה״ג ודאי הוי הפקעת הלואתו דלכו״ע מותר.

חובה בכל בית של תורה!

בימים אלה הופיע בס"ד הספר החדש

אשכול יוסף

על כל פרשיות התורה בכרך אחד

בכל פרשה כמה מערכות של קושיות חזקות ומרתקות ותירוצים רבים! 1200 עמודים גדושים!

ירושלים: ספר הספרים, צומת בר אילן. יפה נוף צומת בר אילן. הפצת ספרי קודש דוד 1, שוק הבוכרים.
רובינשטיין ספרים רח' יחזקאל. ספרי מאה שערים מאה שערים 15. אור החיים סנטר מאה שערים.
גירסה על יד שטיבלאך "זכרון משה" ויסבקר רח' לבוש מרדכי 14 מול פיצה אורי
בצלאל ליד מוסיוף. ולדמן בהמ"ד בעלז. מלכות קודש רח' שוורץ 1 שוק מחנה יהודה. הספריה הספרדית אהלי יוסף 3
בני ברק: משפ' שבתאי ר' עקיבא 44 פינת הרב קוק, (מעל סלקום), 03-5796146 (9 באינטרקום).
ביתר: משפ' סימן טוב, רח' בן זכאי 7 - 02-5808831 **קרית ספר:** משפ' שחמורוב מסילת יוסף 4 ק"ג, 052-7606856
אלעד: משפחת דוד רח' יהודה הנשיא 84 ק"ג 054-84-23384 **רכסים:** משפ' כהן, סביון 3 פלא' 054-84-89162
אשדוד: משפ' כהן רובע ג' רח' האדמו"ר מבעלז 5/25, 052-7191877 **אשקלון:** חנות "מוריה" העבודה 28
נתיבות: משפ' אלפסי רח' חזני 1133/4 פל' 052-7148454 **אופקים:** משפ' חזן רח' יוסף קארו 55/4 טל' 08-9961507
נתניה: משפ' ארביב, הפורצים 10/2 פלא' 050-41-36465 **חיפה:** משפ' סימן טוב 054-84-99638 (בין השעות 1-3)
טבריה: בחנות בחצר ציון רבי מאיר בעל הנס זיע"א

☜ נקודות מכירה ומשלוחים לכל רחבי הארץ והעולם ☞
054-84-60007/8 או 02-5373570
באין מענה נא להשאיר הודעה

לא בשמים היא

לאמור מי יעלה לנו השמימה

ויקחה לנו

בימים אלה הופיע בס"ד הספר החדש

אשכול יוסף

על כל פרשיות התורה בכרך אחד

בכל פרשה כמה מערכות של קושיות חזקות ומרתקות ותירוצים רבים!

1200 עמודים גדושים!

הסכמות נלהבות מרבותינו ראשי הישיבות וגדולי ומאורי הדור מכל העדות והחוגים

מתוך הסכמת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון"

"...והוא ספר מיוחד המביא את אור פרשת השבוע, ותועלת גדולה הוא לכל בית של תורה, ואין ערוך לתועלת ולזכות בספר זה, והוא זכות הרבים ממש כאשר הרבה נהנים ומתענגים על הדברים, וגם אני מתענג עליהם הרבה, ובודאי יתקבל באהבה ובחיבה לתועלת ולברכה ולהגדיל תורה ולהאדירה..."

ירושלים: ספר הספרים, צומת בר אילן. יפה נוף צומת בר אילן. הפצת ספרי קודש דוד 1, שוק הבוכרים. רובינשטיין ספרים רח' יחזקאל. ספרי מאה שערים מאה שערים 15. אור החיים סנטר מאה שערים. גירסה על יד שטיבלאך "זכרון משה" ויסבקר רח' לבוש מרדכי 14 מול פיצה אורי בצלאל ליד מוסיוף. ולדמן בהמ"ד בעלז. מלכות קודש רח' שוורין 1 שוק מחנה יהודה. הספריה הספרדית אהלי יוסף 3

בני ברק: משפ' שבתאי ר' עקיבא 44 פינת הרב קוק, (מעל סלקום), 03-5796146 (9 באינטרקום).

ביתר: משפ' סימן טוב, רח' בן זכאי 7 - 02-5808831 **קרית ספר:** משפ' שחמורוב מסילת יוסף 4 ק"ג, 052-7606856

אלעד: משפחת דוד רח' יהודה הנשיא 84 ק"ג 054-84-23384 **רכסים:** משפ' כהן, סביון 3 פלא' 054-84-89162

אשדוד: משפ' כהן רובע ג' רח' האדמו"ר מבעלז 5/25, 052-7191877 **אשקלון:** חנות "מוריה" העבודה 28

נתיבות: משפ' אלפסי רח' חזני 1133/4 פל' 052-7148454 **אופקים:** משפ' חזן רח' יוסף קארו 55/4 טל' 08-9961507

נתניה: משפ' ארביב, הפורצים 10/2 פלא' 050-41-36465 **חיפה:** משפ' סימן טוב 054-84-99638 (בין השעות 1-3)

טבריה: בחנות בחצר ציון רבי מאיר בעל הנס זיע"א

נקודות מכירה ומשלוחים לכל רחבי הארץ והעולם

054-84-60007/8 או 02-5373570

באין מענה נא להשאיר הודעה

מערכה ב'

"דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (י"ב, ג').

היאך לא היה איסור גזל בנטילת רכוש מצרים, והלא עם ישראל נטלו הכל בתורת שאילה, והיאך יצווה הקב"ה ליטול ממונם במרמה, ומצינו שהזהירה תורה על בזיון המצרי ולמה את ממונם התיד?

יישוב א'

כל המצרים שהשאילו טבעו ומתו בקריעת ים סוף

עלה בדעתי לתרץ בס"ד שאכן השי"ת אמר לבני ישראל להשאיל מהמצרים כלי כסף וכלי זהב, על דעת שיחזירו להם, כלומר שהקב"ה אמר לישראל, אתם תשאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, ואם אני ישאירם בחיים תחזירו להם, ובפועל הרי הקב"ה איבד את כל הקמים עלינו לרעה, והתקיים בהם (לקמן ט"ו) מרכבות פרעה וחילו ירה בים, אמר אוייב ארדוף אשיג "אחלק שלל" וגו', צללו כעופרת במים אדירים וגו', ונמצא שזכו ישראל בכל רכושם כדין הנוטל מן ההפקר. ושמא אם באמת היו נשארים בחיים, היה באמת חיוב על ישראל להשיב להם את רכושם.

ויש להוסיף שמלשון הפסוק משמע שרוב ככל המצריים טבעו בים, שנא' (י"ד ו') "ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עימו", ויתכן שכך סיבב מסובב הסיבות

שכל אלו מהמצריים שהשאילו לישראל, טבעו ומתו. מיהו לא אכחד כי קצת דוחק לפרש שכל המצרים שהשאילו לישראל רכושם, טבעו ומתו, ועוד עדיין יהיה קשה שעם ישראל שאלו גם מרכוש הנשים, ודוחק לומר שגם נשות מצרים עלו למלחמה כנגד ישראל וטבעו בים סוף.

יישוב ב׳

כבר מתחילה המצרים נתנו לישראל את הרכוש במתנה

הרשב״ם מבאר שאין כוונת התורה שעם ישראל השאילו מהמצרים את רכושם על מנת להחזיר, אלא מתחילה ביקשו וקיבלו הכל לשם מתנה גמורה, וזה לשונו: ״וישאלו״ לשם מתנה גמורה, כמו ״שאל ממני ואתנה גויים נחלתך״ (תהלים ב׳ ח׳). וגם החזקוני הביא שיטה זו שכבר מתחילה עם ישראל ביקשו את הכלי כסף ושאר דברים מהמצרים בתורת מתנה, והביא גם שיטת החולקים שמתחילה ביקשו בשאילה על מנת להחזיר. וכן מצאתי לרבותינו בעלי התוספות בפירושם הדר זקנים שכתבו כעין יסוד זה, וזה לשונם: ״וישאלו איש מאת רעהו״ ולא היה גזל לפי שהמצרים נותנים להם כדי למהרם לשלחם כדכתיב ״קומו צאו״, ומבואר שהמצרים מצד עצמם נתנו הכל במתנה לישראל, כדי שיצאו כבר ממצרים.

ואולם מדברי הספורנו משמע שעם ישראל שאלו את רכוש ממצריים על מנת להחזיר, וכן מבואר באוה״ק (י״ג ל״ה, ע׳ נסמון). ועיין בגמרא ברכות (ט:) שנחלקו אם ישראל שאלו את רכוש מצרים בעל כרחם של מצרים או בעל כרחם של ישראל, ולפי זה אפשר לתלות את מחלוקת האחרונים במחלוקת זו, שמי שמפרש ששאלו מתחילה למתנה, היינו כמאן דאמר בעל כרחם של מצרים, ולמאן דאמר בעל כרחם של ישראל לפי ששאלו על מנת להחזיר.

יישוב ג׳

עם ישראל נטלו את הרכוש מדין הוראת שעה

האוה״ק מבאר עה״פ (י״ג ל״ה) ״ובני ישראל עשו כדבר משה״, שבא הכתוב להורות שאע״פ שעם ישראל נטלו את הרכוש על מנת להחזיר, מכל

מקום הלכה היא שאם יבוא נביא ויאמר לישראל על פי ה׳ לעבור על מצוה אחת בהוראת שעה כאליהו בהר הכרמל וכדומה, שומעין לו, חוץ מעבודה זרה, כדברי הרמב״ם (פ״ט מהל׳ יסודי התורה), ולכך אומרת התורה שאע״פ שלכאו׳ משה רבינו אמר להם לעבור על דברי התורה, לשאול על מנת שלא יחזירו, בכל זאת שמעו ישראל למשה כהוראת שעה. והנה יש בדברים אלו ליישב היאך עם ישראל נטלו את הרכוש ולא החזירו, אבל עדיין לא מיושב היאך הקב״ה ציוה לעם ישראל ליטול את הרכוש במרמה כביכול. ויש לומר שבדווקא הורה כן הקב״ה לישראל, לנהוג במצרים מידה כנגד מידה, שידוע שכן דרכו של הקב״ה להעניש, שהרי המצרים מתחילה נהגו בישראל במרמה, שהכריזו שכל הרוצה ליטול שכר, יבוא ויבנה בלבנים, ואחר כך חייבום לבנות בפרך, ולכך נענשו באותה מידה ונטלו ישראל את רכושם במרמה.

יישוב ד׳

נטלו ישראל בהיתר עבור שכר עבודתם בפרך

רבותינו ז״ל במסכת סנהדרין (צא.) מספרים שפעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו הרי נאמר ״וה׳ נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום״ תנו לנו כסף וזהב שנטלתם מאיתנו. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני אימרו להם הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחה אתכם. נתנו לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן מהיכן אתם מביאין ראיה? אמרו לו מן התורה. אמר להן אף אני אביא לכם ראיה מן התורה, שנאמר (שמות י״ב) ״ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה״ תנו לנו שכר עבודה של שש מאות אלף איש ששיעבדתם במצרים, שלושים שנה וארבע מאות שנה. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה, נענו ואמרו, תנו לנו זמן שלושה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה, מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו, ואותה שנה שביעית היתה. הרי מבואר באר היטב שכל מה שנטלו ישראל מהרכוש בדין היה, עבור כל שכר עבודתם בפרך.

וכן כתב רבינו בחיי שעם ישראל שאלו והיתה דעתם מתחילה שלא להשיב למצרים כל מה ששאלו, וביאר שלא היה בזה גניבת דעת, שיצווה בה

הקב״ה ח״ו, אלא היה הדבר מותר שהרי העבודה שעשו להם אין לה ערך ואין לשכר המלאכה ולשוויה סוף ותכלית.

ומצאתי שכתב הש״ך (נפי׳ עה״ת) ששמע שכשאמר הקב״ה למשה דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו, לא נאמר דבר זה אלא לישראל שהוא להם חלף עבודתם, אבל שבט לוי לפי שלא היו בעבודה לא הותר להם ליטול, והוא גזל בידם אם היו נוטלים, וקרח שנטל, גזל היה בידו, שאחת משבע מצות בני נח הוא הגזל. וביאר שלכן שבט לוי לא הקריבו קרבנות עם הנשיאים כי לא היה להם ״קערת כסף מזרק כסף כף אחת עשרה זהב״ והם עניים מחזרין על הגרנות, כי אף אחד מבני לוי לא פשט יד בביזת הים ולא שאלו ממצרים.

והקשה מרן החיד״א כיון שבני שבט לוי לא שאלו ולא נטלו כלום מביזת הים, א״כ מה הרבותא שדרשו רבותינו במסכת סוטה (יג.) על משה רבנו שלא נתעסק בביזת הים, דתנו רבנן בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצוות, שנא׳ (משלי י׳ ח׳) ״חכם לב יקח מצוות״, שנתעסק עם העלאת עצמות יוסף. וכן אמרו במדרש (שמ״ר כי תשא מ״ו ג׳) שאמר הקב״ה בדין הוא שיהיה משה עשיר מפסולת הלוחות ולא יהיה עני מפני שעסק בהעלאת עצמות יוסף כשכולם העשירו.

ותירץ הגאון פרי מגדים בספרו תיבת גמא שודאי גם משה בדין היה ראוי ליטול, לפי שפרעה בייש את משה, שנא׳ ״ויגרש מאת פני פרעה״, ועל כן ודאי פרעה היה מחוייב לו שכר הרבה, ובפרט לאור העובדה שבייש תלמיד חכם כמשה רבינו ע״ה. ומפורסמים דברי הירושלמי (נ״ק פ״ח ה״ח) והובא הטור (או״ח סי׳ ח׳ סעיף י״ג) שהמבייש את הזקן נותן לו ליטרא של זהב.

ובספר ברכת אברהם (עה״ת בשלח עמ׳ נ׳) תירץ שמשה ראוי היה ליטול בדין לפי שהיה משה רבינו סובל כדי לסייע לעם ישראל בעבודתם, כמו שאמרו רבותינו במדרש (שכל טוב שמות פ״ג) ״ויצא אל אחיו וירא בסבלותם״, נשתתף בצרתם, מלמד שהיה משה נותן כתפיו תחת הסבל. ועוד איתא במדרש (תנחומא פרשת שמות סי׳ ט׳, ש״ר פ״ה) שהיה משה רואה ובוכה, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד. ועוד הרי כבר בהיותו בן י״ב שנים הוכרח לברוח ממצרים אחר שכבר היתה חרב בצווארו, והיה בארץ כוש ארבעים שנה, ונכלא בבור הכלא שבחצרו של יתרו למות ברעב חלילה, ועל כן בדין הוא שיטול שכר עבודתו ויתר סבלו.

והעירוני בני החבורה שמה שהיה משה רבינו מסייע לישראל, והיה בוכה ומיצר בצערן, אין בזה היתר כדי ליטול שכר עבור זה, כי מצד מלכות מצרים לא היה מחוייב בכל זה, ונמצא שמשה הכניס עצמו לכך. ויש לומר שמכל מקום ודאי היה משה מחוייב להכניס עצמו להשתתף בצער אחיו ולשאת בסבלותיהם, וכדרך שנא' "מבשרך אל תתעלם", וגם מדין מצות "עזוב תעזוב עימו" ומצות "ואהבת לרעך כמוך" ועוד, ואע"פ שעדיין לא ניתנה התורה, כל זה הוא דבר שהשכל מחייב אותו, ונמצא שפרעה גרם לכל זה.

יישוב ה'

ישראל נטלו רכוש מצריים מדין הענקה

הנה רבינו בחיי כותב עוד בזה"ל: "והלא דין תורה הוא בעבד שעבד את אדוניו שבע שנים שהוא חייב בהענקה שנא' (דברים ט"ו י"ג י"ד) וכי תשלחנו חופשי מעמך לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך, על אחת כמה וכמה מצריים שהיתה אצלם עבודת ישראל של רד"ו שנים", עכ"ל. משמע שבא לתרץ עוד שהיה מותר לישראל ליטול מהמצרים מה שנטלו מדין חיוב הענקה שצריך האדון להעניק לעבדו כשיוצא מתחת רשותו בשנה השביעית, ועל אחת כמה היה חיוב על המצרים ליתן לישראל שעבדו אצלהם בעבודת פרך והרבה יותר משבע שנים, מאתים ועשר שנים.

ויש להקשות שיציאת מצרים היה קודם מתן תורה ועדיין לא היה חיוב ליתן הענקה, ועוד מסתמא אין חיוב הענקה על גוי ליתן לישראל כשמשחררו? י"ל שאין כוונת רבינו בחיי מדין חיוב הענקה הכתובה בתורה, אלא מסתמא כך היה מנהגם בכל מקום ליתן הענקה לעבד בצאתו, וזהו שורש חיוב התורה, כעין מה שנהוג אף עתה ליתן פיצויים לעובד בעת פיטוריו. ולכן היה חיוב על המצרים מדין מנהג המדינה ליתן הענקה ופיצויים לעם ישראל בצאתם ממצרים מעבדות לחירות.

יישוב ו'

המצרים נטלו את בתיהם ושדותיהם של ישראל תמורת הכלים ששאלו מהם

המלבי"ם מחדש שמה שישראל שאלו כל אחד משכנו כמו שנא' "ושאלה אשה

משכנתה״ (ג׳ כ״ג), לא היה בזה חשש גזל, לפי שאחרי שעם ישראל יוצאים מצרים, שכניהם המצרים שמהם נטלו רכושם, יקחו את בתיהם ושדותיהם של ישראל שנותרו במצרים, ששווים ככלי כסף ששאלו מאתם.

ומקשה המלבי״ם שהרי הכתוב הוסיף ״וישאלו איש מאת רעהו״ להורות שישאלו אף שלא מהשכנים, שאינם עתידים ליטול נכסיהם. ומתרץ שלמרות שלא השיגו דבר תמורתם, לא היה בזה חשש גזל, מפני שהקב״ה הודיע להם שהמצריים יגרשו אותם אחר כך. ובעת שישראל שאלו את הכלים, היתה כוונתם להחזיר, אך בעת שיצאו גרשום המצרים על דעת שלא לשוב עוד מצרימה, ובזה מחלו על כליהם. וכיוצא בזה מבואר בספר תוספות השלם בשם הרב״ם בריי״ח, ורי״י החסיד, וזה לשונם: ״אמרו ישראל למצרים אנו הולכים למדבר דרך שלושת ימים, אם נחזור מוטב, ואם משה לא יחזירנו הרי כרמינו ונחלתינו ושדינו ובתינו יהיו לכם אפותיקי, ולכן לא היה חילול השם בדבר״.

יישוב ז׳

לפי שמתחילה שאלו מדעת המצרים הוי הפקעת הלוואתו ומותר

בספר פרדס יוסף מתרץ דהנה בגמרא (ב״ק קיג.) נחלקו אם גזל הגוי מותר או אסור, והקשה הרשב״א שאם גזל הגוי מותר למה נאמר (דברים כ״ג ג׳) ״וכן תעשה לכל אבדת אחיך״ לדרוש לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לגוי, והרי מותר אפילו לגזול ממנו, ופשיטא שאין צריך להשיב אבידתו, ותירץ דאבידת אחיך בא ללמד שיש איסור להחזיר אבידה לגוי. אך למאן דאמר גזל הגוי אסור צריך את הפסוק ״לכל אבידת אחיך״ ללמד שאף שלגוזלו אסור, מכל מקום אין חייבים להחזיר אבידתו, ואם רוצה להחזיר הרשות בידו ואין בזה איסור, וכן קי״ל בשו״ע (חו״מ סי׳ שמ״ח ס״ג) שאף אם גזל עכו״ם אסור, מכל מקום הפקעת הלואתו מותרת היכן שאין חילול השם, כיון שבהיתר בא לידי הישראל. ועל פי זה ביאר שכוונת התורה היתה שישראל ישאלו מדעתם של המצריים, וממילא אחר כך הוי רק הפקעת הלואתו שלכו״ע הרי זה מותר, ולדינא יל״ע בזה.

יישוב ח׳

המצרים השאילו לישראל בעין טובה כדין האומר לחבירו השאילני בטובתך שמשתמש בו לעולם

בספר לחם לפי הטף (מע׳ ר׳ אות י׳ עמ׳ ק״ל, להגרי״ל חי בכובזא, שנת הת״ש) מביא שיש מתרצים על פי מה שפסק השו״ע (חו״מ סי׳ שמ״א ס״ו): ״השואל כלי מחבירו להשתמש בו, ואמר לו השאילני דבר פלוני בטובתך, כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדבותך שאינך מקפיד על הזמן, אם קנו מיד המשאיל על זה, הרי השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו״. ועל כן מכיון שהמצרים השאילו את הכלים בעל כרחם של ישראל ובפיוס רב, כמו שכתב המהר״ם יפה בשם הראב״ע (עי׳ ברכות ט:), לא היה זה כסתם שאלה לשלושים יום, אלא כשואל אדם בטובו, דהוי שאילה לעולם, ואינם חייבים להחזיר כל ימי חייהם.

אך הקשה על זה שהרי גם בשואל בטובו, אם השואל שיבר את הכלי או אם נתבלה הבגד ואינו ראוי עוד למלאכה, חייב להחזיר לבעליו, ואין השואל רשאי לתקנו או לעשותו כלי מחדש, אלא מחזירו לבעליו כמבואר בשו״ע, וזה לשונו: ״השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו ויחזיר שבריו שיריו, ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי או לעשותו פעם אחרת״. וא״כ גם עם ישראל כששיברו הכלי כסף וזהב, וכשקיבלו השמלות היו מחוייבים להחזירם למצרים, וכיון שלא החזירום נמצא גזל תחת ידם, ובודאי ישראל היו מוכרים ומקדישים. ושמא י״ל דבכה״ג ודאי הוי הפקעת הלואתו דלכו״ע מותר.

בס"ד, פרשת ויקרא | א' בניסן תשע"ה | גיליון מס' 314

אור השבת

העלון מופץ באלפי עותקים בארץ ובעולם
מוקדש לע"נ רבי משה בן עישה ז"ל

זמני כניסת וצאת השבת

כניסת שבת: 17:30
שקיעה: 17:52
צאת השבת: 18:27
רבנו תם: 19:05

לפי אופק נתיבות
שבת שלום ומבורך

אין לקרוא את העלון בזמן התפילה וספר תורה

מפניני הפרשה

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו"

מדוע-הקשה הצדיק רבי שמחה בונים מפשיסחא- נכתבה במילה "ויקרא" אות א' זעירא? אלא- תירץ הרבי- בא הכתוב ללמד אותנו את ענוותנותנו של משה רבנו אף בשעה שעומד הוא ומדבר עם הקדוש ברוך הוא מלכו של עולם בכל זאת נשאר משה עניו מכל האדם.

למה הדבר דומה?- המשיל הרבי- לאדם המטפס ועולה לפסגת הר גבוה כאשר מגיע לראש ההר עומד הוא ומביט סביב ומדמה בנפשו שהוא רם ונישא מכל הסובב אותו אומנם אם חכם הוא יבין בליבו כי לא הוא הגבוה והרם אלא ההר אשר הוא עומד עליו הוא הגבוה... והוא האדם נשאר קטן למול ההרים הסובבים אותו... כן הוא גם הנמשל- סיים הרבי- אף שהקדוש ברוך הוא קרא למשה לדבר עמו נשאר משה עניו ולא תלה את הכבוד בעצמו.

"אדם כי יקריב מכם קורבן לה'"

הצדיק רבי צבי יהודה מסטראטין התפרנס בדוחק מפרה חולבת שעמדה בחצרו. למרות דחקו הרב נוהג היה הצדיק לחסוך בכל יום כמה פרוטות ובהגיע ערב שבת היה מחלק לעניים את כל מה שחסך בעמל רב.

שבוע אחד לא עלה בידו לחסוך מאומה ובהגיע ערב שבת לא ידע רבי צבי יהודה את נפשו מרוב צער: איך ישיב את פני העניים ריקם? מה עשה? נטל את הפרה החולבת שלו אל השוחט שחט אותה ואת בשרה חילק לעניים. למחרת היום יצאה אשתו אל החצר כדרכה כדי לחלוב את הפרה ולתדהמתה גילתה כי הפרה איננה. שוד ושבר! זעקה הרבנית- הפרה שלנו נאבדה! לא ולא- הרגיעה בעלה הצדיק- היא כלל לא אבדה אלא עלתה לשמים כקורבן!

דיון הלכתי בשולחן-השבת

שאלות ותשובות אקטואליות שהועלו על שולחנם של גדולי ישראל שליט"א
מתוך וישמע משה

האם מותר לפסוע לאחוריו ולומר "עושה שלום" באמצע ההלל

שאלה לדיון: ראובן מאריך בתפילת שמונה עשרה. שמעון שעומד לפניו כבר סיים את תפילתו ואינו פוסע לאחוריו ואומר "עושה שלום" כדי שלא לעבור לפני המתפלל, ובינתיים הגיעו הציבור לאמירת ההלל, ושמעון התחיל לומר הלל עם הציבור קודם שפסע לאחוריו ובינתיים סיים ראובן את תפילתו. האם מותר לשמעון לפסוע לאחוריו ולומר "עושה שלום" באמצע ההלל, או עכ"פ בין הפרקים?

תשובה: הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א הראה לנו שמקור חשיבות הפסיעה לאחוריו ואמירת "עושה שלום" הוא בגמ' יומא [נג, ב]: אמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי, המתפלל צריך שיפסע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום. ולהלן הביאה הגמ' דתניא נמי הכי, ומסיימת הברייתא: ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל, ע"כ.

ולענין המעבר לפני המתפלל, כתב השו"ע [סימן קב ס"ה]: אם השלים תפלתו והיה אדם אחר מתפלל אחריו אסור לפסוע שלש פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפלתו, שאם יעשה זה הרי הוא כעובר לפני המתפלל, ע"כ. ולענין אמירת הלל עם הציבור קודם שיפסע לאחוריו יש ללמוד ממה שכתב המ"ב [סימן קכב סק"ד] בשם המאמר מרדכי שאם כבר אמר "יהיו לרצון" ואינו יכול לפסוע לאחוריו מפני אדם שמתפלל שם, יכול אפילו לענות "ברוך הוא וברוך שמו", והרי עניית "ברוך הוא וברוך שמו" אסורה אפילו בפסוקי דזמרה לאחר שאמר "ברוך שאמר", א"כ אדם זה שלא פסע לאחוריו יש לדונו כמי שעומד קודם "ברוך שאמר", ויש להתיר אמירת ההלל עם הציבור בפשיטות.

ולענין ההפסק באמירת עושה שלום באמצע ההלל, הנה מבואר ברמ"א סימן תכב ס"ד שכשאומרים את ההלל השלם, דינו לענין הפסקה כמו בברכות קריאת שמע, וא"כ בודאי אסור להפסיק באמירת עושה שלום. ובימים שאין גומרים את ההלל מותר להפסיק באמצע הפרק לשאול מפני הכבוד ולהשיב שלום לכל אדם.

ועיי"ש בביאור הלכה שהביא בשם האבודרהם שדין זה הוא רק לנוהגים לברך על הלל שאינו שלם, אבל לנוהגים כדעת השו"ע שאין מברכים על הלל שאינו שלם אין שייך הפסקה כלל באמירת הלל ומותר אפילו לשאול בשלום כל אדם. והביאור הלכה הוכיח מדברי השו"ע דלא כאבודרהם, דגם מי שאינו מברך על ההלל אסור להפסיק משום פרסומי ניסא, ע"ש.

ולכאורה נראה שאמירת עושה שלום לא גרעא משאלה מפני הכבוד, וא"כ בהלל השלם יכול לומר עושה שלום בין הפרקים, ובהלל שאינו שלם אפילו באמצע הפרק.

מתיקות התורה

והשבוע!! 4 זוכים!

תשובות למדור ניתן לשלוח לעת עתה עד
למוצאי שבת קודש בשעה 22:00
לפקס: 08-9941870, (בלבד!!)

פסוק אחד שתי קושיות

"ויקרא אל משה" (א, א)

השבוע לקראת בין- הזמנים נביא שתי קושיות על הפסוק:

א. מדוע נכתב ויקרא עם אל"ף זעירא?

ב. אצל בלעם מצינו שהקב"ה בא אליו ממש שנאמר "ויבוא אלוקים אל בלעם" (במדבר כב, כ) **וקשה.** ההיתכן לומר כך שבלעם יותר חשוב ממשה, שהרי הקב"ה בא לבלעם עד אליו, לעומת זאת אצל משה רבנו ע"ה הקב"ה **קורא** לו, ולא בא אליו, וצריך ביאור!

לתשובותיכם ה"מתוקות", נמתין בציפיה עד למוצאי שבת.

והשבוע יוגרלו בין המשיבים 4 ספרי "כאיל תערוג"- על המועדים.

העלון להצלחת מר תומר סגרון ורעייתו תחי'.
ניתן להצטרף לרשימת התפוצה במייל. שלחו מילת
"הצטרפות" ל- keremyosef@okmail.co.il
לתגובות תרומות הארות והערות: 052-7148454
ניתן לשלוח גם בפקס: 08-9941870

לע"נ: מו"ארבי משה בן עישה, עישה בת חנינה, חדווה בת מיכל מסעודה, מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה, ר' יצחק בן שושנה חמשנה, ישראל אפללו בן איז'ה, יאיר עידן בן יעקוטא תחי', מקיקס בן שקלילה, הרב אברהם ביתאן בן ברקא, אמנון בן יחיא פנחס, ר' אליהו איטח בן עזיזה

לזב"ק: אילה יסכה בת יפה, איילת עליה בת אסתר.

להצלחת: שירה, נועה ויהונתן אביחי בני שני, טליה ותאיר בת רחל, תאיר ערביה בת דינה ז'ינה.

להצלחה בריאות ופרנסה טו': א"מ יפה בת וורדה תחי'.

להקדשות בעלון 052-7148454

באפשרותיכם לזכות את הרבים ללא כל מאמץ!
אם אירע אתכם או מכיריכם סיפור מחזק שלחו אלינו בית 'אור השבת'
רח' חזני 4\1133
נתיבות ולציין עבור 'אור השבת'
או בפקס:
08-9941870

אספרה

סיפור לשבת

המגיד רבי שלמה לוינשטין שליט"א ומתוק המאור

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר"

ברש"י, אמור להם דברי כיבושין בשבילכם הוא נדבר עימי.

וקשה, דלכאורה אילו אינם דברי כיבושין אלא דברי שבחים, שבשביל עם ישראל הקב"ה מדבר עם משה רבינו?

ומתרץ החתם סופר בספרו "תורת משה" על פי מה שכתוב במדרש "ילקוט שמעוני", והובא גם ברש"י: אם תאמר כשהיה מדבר עם משה בקול נמוך היה מדבר וכו', לא היה מדבר אלא בקול וכו', קול המתפרש בכתובים "קול ה' בכח קול ה' בהדר וכו ""שמא תאמר ישראל היו שומעים וכו', הוא היה שומע. וכי מאחר שבקול גבוה היה מדבר למה לא היו שומעים וכו', עשה לו הקב"ה שביל עד שמגיע למשה ולא נשמע לכאן ולכאן. עכ"ל .

ואם כן, אומר החתם סופר, הרי אלו דברי כיבושין חזקים מאד לעם ישראל. כי אם הקב"ה מדבר דברים סודיים עם משה, אז ברור שהם לא צריכים לשמוע. אך אם הקב"ה מדבר עם משה דברים עבור בני ישראל, והדברים נאמרים בקול גדול, ובכל זאת עם ישראל לא שומעים, סימן שה' לא רוצה שתשמעו. וזו כוונת חז"ל בשבילכם הוא נדבר עמי ואם אתם לא שומעים סימן שאתם עדיין לא בדרגה הראויה.

"ויקרא אל משה"

ובמדרש רבה כאן סוף פרשה א' מכאן כל תלמיד חכם שאין בו דעה, נבלה טובה ממנו. שהרי משה לא נכנס עד שקראו ה'.

ומסביר הפרדס יוסף שכוונת חז"ל נבלה טובה הימנו כי נבלה לכל הפחות מותרת בהנאה, אבל מתלמיד חכם כזה אי אפשר להנות.

ומספר הפרדס יוסף: בשנת תקמ"ו ,סגרה המלכות באוסטריה את החינוך הישן - ה"חדרים". ופתחה במקומם בתי ספר לשמחת ליבם של המשכילים. המשכיל נפתלי הירץ וויזל הוציא ספרון בשם "דברי שלום ואמת", וכתב שצריכים ללמוד השכלה והביא ראיה ממדרש זה באומרו שתלמיד חכם שאין בו דעת הכוונה להשכלה.

גאוני אותו הדור לא הסכימו איתו וה"נודע ביהודה" כתב שמה שנאמר במדרש אין בו דעת הכוונה ליראת שמים. ותלמיד חכם שאין בו יראת שמים נבלה טובה ממנו, מפני שנבלה, אנשים מתרחקים ממנה ומריחה, אבל תלמיד חכם בלי יראת שמים אנשים מתקרבים אליו ולומדים ממנו דעות כזב.

"אם עולה קרבנו וגו' יקריב אותו לרצונו לפני ה'"

בספר "על התורה" כותב הרב מרדכי הכהן: אם עולה קרבנו ,אם אדם רוצה להגביה עצמו משפל המדרגה להתעלות ולהתרומם התעלות רוחנית נפשית - אמר המגיד ממזריטש - "יקריב אותו לרצונו", יקריב את רצונו, לפני ה'. כמו שאמרו חז"ל(אבות פ"ב משנה ד): "בטל רצונך מפני רצונו".

סיפר הצדיק מלובלין: פעם אחת בליל עצומו של חורף וצנה עזה היה הקיסר נפוליון בונאפרטה לן במחנה של הצבא באוהל בשדה, והיה מכסה עצמו בכמה שמיכות כדי להתחמם מן הקור החזק. באמצע הלילה התעורר והרגיש צמאון גדול לשתות מים, אבל היה מתעצל להוציא גופו מתחת כסויו, אמר בלבו: אם כן, עצלן אתה בונאפרטה, עצלן ופחדן, ומה איפוא בינך לבין שאר בני תמותה? מיד הזדרז קם והתלבש והלך לקצה המחנה, שם עמדה חבית המים. כיון שהגיע לשם, חזר ונמלך בלבו: בשביל מעט מים הטרחתי את עצמי כל הטירחה הזאת ולא יכולתי להתגבר על צמאוני, אם כן, מה ביני לבין שאר בני תמותה. לא שתה מים ולא הרווה צמאונו, וחזר ועלה על משכבו.

לרצון כזה - סיים הצדיק ספורו - אני קורא "שבירת הרצון".

פרסם יצחק צילברשטיין שליט"א

נסיעתא דשמיא

בימים שלאחר ראש חודש ניסן, שיחולו אי"ה בשבוע הקרוב החל מיום ראשון עם ישראל כולו יתחילו לברך ברכת האילנות.

דבר מפחיד שאמר הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א: "בחודש ניסן זה החודש שהקב"ה מעמיד את הנפטרים להציץ מתוך שערי גן עדן ונותנים לראות את בניהם איך הם ממשיכים את דרכם, האם הם מקפידים לברך, או להתפלל. זה הזמן שכל אחד ואחד מעם ישראל נבחן בצורה הכי מסאיבית על ידי בני משפחתו, וזה יכול להיות גם אבא שלו סבתא שלו כולם באים לראות" מחריד!!

> **ראש הישיבה הופתע מאוד מהשאלה, אבל השיב כמובן שנסע במחלקה רגילה**

אבל מה לעשות שיש גם זוהר מדהים: שאם אדם ישים לב ויראה שבניסן יש יותר ציוצי ציפורים מאשר כל השנה, האם פעם חשבתם על זה למה זה כך? אומר ה'זוהר' הציפצופים האלו הם בסך הכל הנשמות שבאים לראות את הדורות שהביאו לעולם כיצד הם מתקדמים בלימוד ובהכל.

תתארו לעצמכם עומדת לה הציפור שהיא בעצם הסבתא מבני ברק... על הענף של העץ ולמטה יושב הנכד ומברך ברכת האילנות אבל חלילה לא בכוונה, איזה צער זה יגרום לה... תחשבו על זה.

ושימו לב! זו מצווה ענקית ולא רק זה אלא זה בא על תחילת ימי בין הזמנים שזה מביא חזקה שהימים הללו ימים קדושים וחייב לנצלם.

אם מדברים על הנושא הזה של ברכת האילנות אבל זו מציאות. לראות את כ"ק האדמו"ר רבי ברוך אביחצירא שליט"א ובני משפחתו מברכים ברכת האילנות זה חיזוק בפני עצמו שאנו זוכים לראות מידי שנה בשנה. ומכאן שלוחה ברכת רפואה שלימה "ישלח ה' דברו וירפאהו" אמן ואמן.

ונושא אחר לגמרי של סייעתא דשמיא, פורסם בגיליון 'קול ברמה'- הרב מיכאל צורן שליט"א:

מעשה נפלא התרחש לאחד מראשי הישיבות שליט"א, המוכיח על הסיעתא-דשמיא המלווה את מרביצי התורה ומחזיקיה.

מנהגו של ראש הישיבה היה שכאשר טס לחו"ל לאסוף כסף עבור ישיבתו, הזמין כרטיס ב'מחלקה הראשונה' של המטוס. הסיבה לכך לא היתה נעוצה כמובן בפינוק ונוחות שביקש לעצמו, אלא מפני שביקש לשבת בשקט ולהגות בתורה, ולהכין את שיעוריו, ובמחלקות הרגילות של המטוס לא היה מסוגל לעשות זאת. והנה, כאשר נצרך פעם לטוס לחו"ל, וכדרכו הזמין כרטיס במחלקה הראשונה, הודיעוהו לפתע מהנהלת שדה התעופה שבשל תקלה מסוימת לא הוקצה לו מקום במחלקה הראשונה. 'אנחנו מוכנים לפצותך על כך ולתת לך חצי כרטיס חינם במחלקה הרגילה', הודיעו בהנהלת שדה התעופה לראש הישיבה, שכמובן הסכים לכך, ונסע הפעם במחלקה הרגילה. כאשר הגיע לאחד הנדיבים הגדולים, הכניסו בעל הבית- אחר כבוד לטרקלינו, ולאחר שראש הישיבה הציג בפניו את - צרכי ישיבתו הרמה, על מאות תלמידיה, והנדיב התרשם שאכן כך הם פני הדברים, אמר לראש הישיבה שברצונו לשאול אותו שאלה אחת.

'האם כבודו נסע במחלקה הראשונה של המטוס, או במחלקה רגילה?'

ראש הישיבה הופתע מאוד מהשאלה, אבל השיב כמובן שנסע במחלקה רגילה. בשמוע הנדיב את זאת, קם ממקומו והוציא מכספתו סכום נכבד מאוד בסך 10,000 דולר ומסר לאורחו הרם.

בצאתו מבית הגביר, ניסה ראש הישיבה לברר את הענין מדוע ולמה רצה הגביר לדעת באיזה מחלקה הוא טס, והמקורבים סיפרו לו שאם הוא שומע שהמתרים עשה את דרכו במחלקה הראשונה, הוא קופץ את ידו ואינו מוכן לתת לו מאומה.

'הרי אני עובד קשה על הכסף, ומדובר גם בכספי ציבור של הישיבה, ולכן מי שמרשה לעצמו לבזבז את הכסף, ולהזמין מקום במחלקה הראשונה, אין ברצוני לתרום לו', אומר תמיד הגביר לבאי ביתו. - עכשיו התברר לראש הישיבה גודל הסיעתא דשמיא - שהיתה לו, שדווקא בטיסה זו, כאשר תכנן להגיע אל הגביר ההוא, זימנו לו מן השמים את התקלה בהזמנת המקום, כדי שיוכל לקבל את הכסף מהגביר.

ברם, לאחר שראש הישיבה הרהר בנושא, צצה במוחו שאלה, ולפיה התעורר בספק האם מותר לו ליטול את הכסף. הרי לגביר יש שיטה והנהגה מאוד ברורה, שאם המתרים נוסע במחלקה הראשונה הוא לא מוכן לתרום לו. והרי אני נוהג בדרך כלל לטוס במחלקה זו, אלא שהפעם לא עשיתי זאת בגלל ה...תקלה, ואם הייתי אומר את כל זאת לגביר, יתכן מאוד שהוא לא היה תורם לי אגורה, ואם כן איך מותר לי להשתמש בסכום הכסף הנכבד שנתן לי?

על השאלה המעניינת הזאת ענה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: "והבאנו ראיה שראש הישיבה לא היה צריך להודיע לגביר את האמת, מהמסופר במסכת נדה (דף כ' עמוד ב')".

אספרה

סיפור לשבת

אמרי קודש בראי הפרשה

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קורבן לה'" (ויקרא א, א-ב)

התורה חסה על ממונם של ישראל

הרמב"ם (בסוף הלכות מעילה) כותב: כל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן.

והקשה בספר "דברי אגדה" הרי כל החוקים כמו לבישת שעטנז ואכילת חזיר (עיין מס' יומא סז:) [שהם דברים שהשטן ואומות העולם משיבין עליהן]. כל אלו נתחדשו בסיני, ונאמרו רק לעם ישראל ולא לבני נח, ועד מתן תורה לא היו החוקים הללו נוהגים בישראל. לא כן הוא עניין הקרבנות שמצינו שהיה קיים עוד מתן תורה, ולא רק אצל עם ישראל, אלא גם אצל אומות העולם. וגם כאשר בא לדבר לפני פרעה הקדים לומר "ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלוקינו" - שמות ג', יח)- הרי שגם פרעה היה מסוגל להבין זה.

ואף לאחר מתן תורה מצינו בחז"ל (מסכת נזיר דף סב ע"א) שדרשו ממה שנאמר בפסוק "איש איש"- לרבות את הגויים שנודרים נדרים ונדבות כישראל.

ועל כרחך, אומר ה"דברי אגדה" צריך לומר שיש קרבנות שאינם חוק והן קורבנות העכו"ם ויש קרבנות שהם חוק שהן קרבנות של ישראל שיש בהם מה שאין בקרבנות של אומות העולם.

על טעם המשותף לקרבנות בכלל כתבו המפרשים כי מטבע האדם להביע את רגשי תודתו והכרת הטובה לאיש חסדו ומטיבו, בהבאת תשורה ומנחה לאות תודה, אף שאין בה- בתודה- שום צורך גשמי למקבל וזה שכתוב "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" (עיין מסכת ברכות דף נד:).

ועל העניין של ההודאה שהאדם מודה להשי"ת באמצעות קורבן, אמרו חז"ל (שיר השירים רבה ב, ו) על הפסוק "כי קולך ערב ומראך נאווה" (שה"ש ב, יד) "כי קולך ערב"- זה השיר, ו"מראך נאווה"- אלו הקרבנות.

והיינו שלא יטעה האדם ח"ו לומר כשאנחנו מקריבים קרבן לה', אנו נותנים לו משהו, אלא העניין של "מראיך נאווה"- שהוא הקרבנות, הוא כמו ה"קולך ערב"- שהוא עניין השיר- שהוא רוח באנוש להביע את תודתו בשיר, ואין בו עניין ממשי, כך הוא גם הקרבן שאין בו עניין ממשי אלא רק הבעת תודה של האדם- שניהם ממקור אחד.

וכל הקרבנות שהקריבו עד מתן תורה כולם מעניין זה, כולם קרבנות תודה, וזהו שאמרו (ויק"ר ט, ז) "לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלים וקרבן תודה אינו בטל"- שהרי קרבן זה היה נוהג אף קודם מת"ת.

וכנתינת התורה לישראל, ונתחדשה הלכה שכתב הרמב"ם שהקרבנות מכלל החוקים, נתחדש טעם נוסף להקרבת הקרבנות- והוא יסוד מסירות נפש, שעליו נצטוו ישראל "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב) שענינו שיציירו בנפשם כי הכל שייך לגבוה.

וזה שאמרו חז"ל (ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ח) בכל הקרבנות כתוב "והקרבתם" ובר"ה כתוב "ועשיתם" אמר להן הקב"ה מכיוון שנכנסתם לדין לפני בר"ה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה. שהאיל בא תמורת יצחק, כמו שכתוב בפסוק "והנה איל אחר" (בראשית כב, יג) מהו "איל אחר" וכי היה שם עוד איל שאפשר לומר על האיל הזה "אחר", הלא העניין בפסוקים לפני מדברים על יצחק. אלא יצחק כבש את הדרך שבבוא השעה היהודי מוכן למסור נפשו כמו האיל שנשחט, ואין בין "איל" ל"יצחק"- כלום.

השבת היא ראש חודש ניסן ואמרו חז"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", יה"ר שנזכה עוד השנה לגאולה שלימה ותשיב העבודה למקומה. אכי"ר. חודש טוב, ו...

שבת שלום ומבורך

הרב יצחק דוד גרוסמן שליט"א

שליח ברגע האמת

לפני שבוע פתחנו את פרשת ויקהל על עניין שמירת השבת "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'".

רבי חייא בר אבא מספר במסכת שבת (קיט, א): "פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי שישה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים וכשמניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וגו' וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם".

הייתה שם עשירות מופרזת ורבי חייא ניגש לאותו בעל הבית ושאלו למקור עשירותו, "אמרתי לו, בני במה זכית לכך. אמר לי, קצב הייתי ומכל בהמה שהייתה נאה אמרתי זו תהא לשבת, אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך". הרי שבזכות השבת זכה לשפע בכל ימות השבוע.

כשהיהודי חי באמונה שכזו ובדרגה שכזו שימי המעשה הם מעין שבת אצלו, הרי שהשבת היא כפולה ומכופלת. שבת שבתון. זו כוונת הכתוב, אם "ששת ימים תעשה מלאכה", שהאדם יידע שזה לא הוא, והכל מידי הקב"ה, אזי "וביום השביעי לכם קודש שבת שבתון".

ולכן, עוד קודם שנקיים את החיוב הזה של שבת, יש לנו לזכור דבר אחד.

בני התורה כעת נכנסים לימי בין הזמנים. אך חבל שיש כאלו שמפרשים זאת בתור 'חופש על הים', האדם -ובפרט בן תורה- צריך לדעת ש'לולא תורתך שעשועי אבדתי בעניי', רבותי! מה יש לנו בלי התורה. ולכן נקח את הימים הקדושים והנעלים הללו ונעשה מהם מימי בין הזמנים לימי התעלות ולימוד רוחני ונעלה.

מספר הרב הגאון רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א, רבה של 'מגדל העמק':

נכדי היקר הרב דוב בעריש הוניג הי"ו עמד מול ניסיון קשה. איש העסקים הישראלי הציע לו 'דיל' יפה: הוא אמור לסיים עסקה גדולה ובנדיבות ליבו מעוניין להעניק לבית חב"ד 20 אחוזים מהעסקה.

נכדי ניצב בשנים האחרונות על משמרת היהדות בגאון ובעוז בתוככי העיר צ'אנג דו הסינית. מטבע הדברים הוא הופך כתובת לכל עניין שבקדושה ולא רק, אנשי עסקים נועצים בו ורואים בו אוזן קשבת לכל התרחשויותיהם.

ברגע הראשון התלהב נכדי, מה כבר יכול להיות רע באיש עסקים שרוצה להיות שותף בפעילות? אבל, כשאיש העסקים ביקש להחתים אותו אצל עו"ד, עלה חשד קל בליבו של נכדי וביקש להבין בדיוק מה יש בעסקה.

התברר כי מדובר בעסקה שמבחינת משפטי המדינה בסין היא עניין חוקי ולגיטימי לחלוטין. דא עקא, שכלפי שמיא וכלפי ההלכה היהודית יש הרואים זאת כדבר של ספק ריבית ואין זה 'גלאט' כלל וכלל.

רבנים עמם נתייעץ נכדי סברו שהיות והוא עצמו לא שותף בעסקה, אין כל בעיה או פגם לקבל כסף ממנו. בשיחת טלפון עמי בערב יום הפורים שח לי לפי תומו ואמר לי שיש לו הוראת היתר לעשות זאת ללא פקפוק. הוא הוסיף וסיפר לי כי בימים הקרובים עליו לשלם שכר דירה שנתי על הקומפלקס של בית חב"ד, בסכום ענק של עשרות אלפי דולרים, וה'עסקה' אם תצא לפועל תהיה לו לעזר.

כשהוא מסיים וחש לנעול את המקום, הרבה לאחר חצות הליל, לפתע נקישות על הדלת

למרבה פליאתו, דווקא אני פקפקתי בדבר. אמרתי לו שאני משנן תדיר לילדיי ולתלמידיי את דברי הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א- שבשבוע שעבר חל יומא דהילולא- ב'צעטיל קטן' הידוע אותו רשם לזיכרון: "האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע". נכון שהלב חושק עד למאוד, אבל מזהירות יתר ומעמידה על עקרונות ללא כל סרך ופקפוק לא מפסידים. היה לו קשה להסכים עמי, שמעתי על קולו שלא קל לו הוויתור, אבל הוא נכנע ואמר: סבא, אני מסכים לדבריך.

מוצאי פורים, בית חב"ד בצ'אנג דו.

לפני שעה קלה סיימו את סעודת הפורים הגדולה במחוז. עשרות אנשים עברו כאן ביממה האחרונה, באו לחוש ולהרגיש את החג. שמעו מקרא מגילה, קיבלו משלוח מנות ונהנו מסעודת פורים.

עכשיו חוזרים לימי המעשה, מחר הוא היום בו יש להגיש למשכיר סכום ענק של כסף ולרש אין כל. מה עושים? הוא מנקה ומסדר את המקום וליבו בל עמו.

כשהוא מסיים וחש לנעול את המקום, הרבה לאחר חצות הליל, לפתע נקישות על הדלת. מישהו שכח כאן משהו? הוא מתפלא ורץ לפתוח את הדלת. על המפתן אחד מבאי המקום, שהשתתף בתפילות ובסעודות, מגיש מעטפה עם הסכום לנכדי השליח: "אני לא זקוק לזה כרגע ואתה יכול ללוות את זה למשך שנה".

נכדי השתומם: "מהיכן ידעת שאני זקוק לכסף?" מתברר שביום הפורים הופיע המשכיר הנוכרי בבית חב"ד וחיפש אחר הנכד שבדיוק היה ברחוב, וביקש להזכיר לו אודות החוב.

הוא שבר את הטבע, הלך ביושר ובתום, והוא לא הפסיד.

מדור תמיהות וקושיות
אשכול יוסף
הגאון רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א

"ארבעה דברים צריכים חיזוק" (ברכות)
ויתחזק בהם האדם בכל כוחו (רש"י)

חיזוק
סיפורים מחפצקים

ממול לבית הכנסת הגדול בעיר פראג היה בנין גדול וישן, בעל חמישה פתחים היוצאים כל אחד לדרך אחרת. בבנין הישן אשר היה הפקר, היו חדרים רבים במצב לא טוב בהם גרו יהודים עניים מפראג. מתחת לבנין היתה מערה גדולה מאוד, וקצה המערה הוביל לפלטין ירוק ויפה עם גן מפואר בו גר הכומר תעודש ימ"ש, אשר היה ידוע כצורר היהודים ממדרגה ראשונה. ולמרות שהעליל על היהודים כמה פעמים לא הצליח, כיון שהמהר"ל הקדוש היה משתדל לבטל את הגזרות. והנה כשבועיים לפני חג הפסח, טייל הכומר בגן וראה את בנו הקטן של המשרת כשהוא משחק לבדו בגן, פיתה הכומר את הילד בסוכריות וממתקים, סחב אותו לתוך המערה אשר מתחת לבניין היהודים העניים, ושם שחט אותו. הכומר הרשע לקח בקבוקים קטנים ומילא אותם בדם הילד, וכתב על כל בקבוק שם של אחד מרבני העיר פראג וגם את שמו של המהר"ל, הוא הניח את הבקבוקים בסל אחד ואת גופת הילד בסל שני, ובכל מני כישופים נכנס למרתף שהיה מסוכן מאוד מהמזיקים, והניח שם את הסלים. וכאשר חיפשו את הילד בן המשרת ולא מצאו, העליל הכומר על היהודים שהם רצחו את הילד לפני הפסח בעבור הדם. באותו לילה חלם המהר"ל הקדוש חלום נורא: שיצא אש גדולה מאותו מרתף ונכנסה שלהבת אש לבית הכנסת הגדול. מיד קרא המהר"ל לשמשו רבי אברהם חיים שהיה צדיק ולשמשו השני - יוסלי הגולם אשר יצר, והלכו שלושתם בחשאי לאותו מרתף והדליקו נרות כדי לחפש. אך המקום היה מסוכן מפני המזיקים, ופתאום יצאה רוח חזקה מאוד עם קולות של כלבים נוראים ומפחידים, שחשבו שכמעט יטרפו אותם לגזרים. מה עשה המהר"ל? ישב וקרא שבע פעמים את מזמור צ"א בתהלים: "יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן"... מילה במילה ומיד השתתק כל הרעש. התחילו לחפש ומצאו שני סלים: באחד בקבוקי הדם ובשני את גופת הילד. את הדם שפכו וכיסו באדמה ואת גופת הילד רצו לקחת להניח ליד גינת הכומר, אך כשהתחילו ללכת נפל עליהם מטר של אבנים שהשליכו המזיקים שבמערה והם לא יכלו ללכת. אז ציוה המהר"ל את יוסלי הגולם שיקח את הסל ויניח אותו ליד גן הכומר אשר בקצה המערה. יוסלי הגולם עשה כפי שהתבקש וחזר ללא פגע, כי יוסלי הגולם אינו ניזוק מן המזיקים. והלכו בשמחה הביתה. בבוקר, עוד לפני התפילה, התמלאו כל רחובות היהודים בחיילים ושוטרים ובראשם הכומר צורר היהודים, ולא ידעו מדוע. אחרי חיפושים מדוקדקים במרתף וכאשר לא נמצא דבר התפזרו למקומותיהם והיהודים חגגו את הפסח בשמחה. והנה כאשר ניקה משרת הכומר את הגינה גילה את הסל ובתוכו בנו ההרוג, הוא הרגיש שהכומר הרג את בנו כדי להעליל על היהודים, ומיד רץ וסיפר לקצין המשטרה. לאחר חקירה ועינויים הודה הכומר על האמת, ועשו בו כאשר זמם לעשות בישראל. זה כח מנהיגי ישראל הקדושים וזה כח התהלים לשמירה מפני המזיקים. (אהבת חיים, פרשת שופטים).

מסופר בזוהר ... בכה רבי שמעון בר יוחאי. אמרו לו ממרום: אל תבכה מאור הקדוש, אשרי חלקך! אפילו ילדים קטנים מגלים בזכותך סודות סתומים שבתורה, בא ונספר לך מה אירע בישיבה של מעלה בשביל ילד פלאי שקול תורתו נכנס כחץ לפנים הישיבה, וכולם מקשיבים לו, ובאותה שעה שדרש הילד. מזדעזע ראש הישיבה וכל היושבים לפניו... פתח אותו ילד ודרש בסודות התורה... נטלו ראש הישיבה ונשקו. אמר לו: חייך, שכוונת בדברך לאמת... כמה שמחה על שמחה נתווספה מהילד בין בני הישיבה. עשרים ושבעה טעמים בתורה אמר, ושבעים כתרים העטירו לאביו באותו יום. אשרי חלקו של אבא שזכה ללמד תורה לבנו!
וסוד סתום היה בהסתלקותו של אותו ילד מן העולם. זה היה משום שלפני כולם היה מבייש את רבו בשאלות ותשובות שלא היה רבו מסוגל לתרצם, וגרם לו חולשת הדעת, ולכן רצו לדון אותו בדין קשה...

מסופר שלבית ה"בבא סאלי" זצ"ל הגיעו שני אברכים בצוותא, שניהם חשוכי בנים ושניהם ביקשו בתחנונים כי יתפלל בעדם ובעד ביתם ויזכו. להיפקד בזרע של קיימא. שעה ארוכה עמדו האברכים לפני רבינו ולתדהמתם כל מענה או הבטחה לרפואה כמנהגו בקודש לא שמעו מפיו. המשיכו לשהות בבית רבינו ומצפים שהרב יאות לברכם. משראה רבינו שאין האברכים מרפים ממנו, קם ממקומו כשעל פניו ארשת צער, ובכאב גדול פר. ש שתי ידיו ואמר: אם בשמים אין מסכימים לברכת הבנים, מה ביכולתי לעשות למענכם?! אסור לדחוק את השעה. זה התיקון ה' יעזור. רק לאחר מספר שנים נושעו שניהם.

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א'א')

מכאן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. תדע לך שכן הוא, צא ולמד ממשה אבי החכמה, אבי הנביאים, שהוציא את ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנא' "ויקרא אל משה", [ויקרא רבה א' ט"ו].

למה תלמיד חכם שאין בו דעת חומרתו רבה עד כדי שנבילה טובה ממנו?

◆ ישוב א' ◆

אם אין בו יראת שמים אין המזון העולם יודעים להזהר מריחו וטעמו משא"כ נבילה

העולם מפרש שת"ח שאין בו דעת הכוונה לת"ח שאין בו יראת שמים, הרי נבילה טובה הימנו, לפי שנבילה הכל יודעים להזהר ממנה שלא לאוכלה או להיכשל בה כיון שהיא מסרחת, ומפני כך חקק הקב"ה בעולמו שיהיה לנבילה ריח רע כדי שידעו הבריות להזהר ולא לאוכלה (עיין עין אליהו מו"ק יז.), אבל ת"ח שאין בו יראת שמים, פעמים שאין מבחינים בנקל בינו לבין ת"ח אמיתי, ומתוך שהמון העם מתפעלים מידיעותיו בתורה ואמרי פיו שקולו ערב וקולח, עלולים הבריות ליפול במצודתו, בהוראותיו הנוראות אשר בהן רבו הפירצות בחומת הדת והיהדות וקדושת ישראל.

◆ ישוב ב' ◆

אם אינו הגון צריך להפריש התלמידים ממנו משא"כ נבלה אין מפרישים הקטנים ממנה

כיוצא בזה מפרש הגאון ר' זאב פרענקל זצ"ל בעל תשובות משיב כהלכה (בן דורו של החת"ס) מפרש על פי מה שאמרו רבותינו ביבמות (קיד.) קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו, ואם לומד אצל רב שאינו הגון שאין בו יראת שמים בית דין מצווין להפרישו ממנו. ואם כן מוכח שנבילה טובה מת"ח שאין בו דעת, שהוא יראת שמים, כמו שנאמר במשלי (א', ז') "יראת ה' ראשית דעת".

◆ ישוב ג' ◆

נבילה לא גרמה לעצמה ות"ח שאין בו דעת הוא הגורם לעצמו

הסבא מקלם מפרש שנבילה טובה מת"ח שאין בו דעת, לפי שהנבילה לא גרמה לעצמה, אלא מלאך המוות שדרסה גרם לה להתנוול ולהסריח, משא"כ ת"ח שאין בו דעת הרי הוא שדורס ומאבד תורתו ונפשו.

◆ ישוב ד' ◆

ת"ח שאינו שומר עצמו בטהרה טומאת נבילה טובה הימנו

החוזה מלובלין (הביאו בס' חמודי צבי ויקרא עמ' י"א) מפרש שת"ח שאין בו דעת, הכוונה שאין לו דעת לשמור עצמו בטהרה, וגרוע הוא מנבילה, כי טומאת קרי חמורה מטומאת נבילה, ועוד שנבילה בשעה שמסרחת נטהרת מידי נבילה, משא"כ הת"ח עומד בטומאתו.

ניתן להשיג את הספר "אשכול יוסף"
בפלאפון- 054-8460007

ברכת מזל טוב
שלוחה בזאת לכבוד הגה"צ
רבי משה אביחצירא שליט"א,
ומשפחתו
לרגל הכנס הבן
שמואל נ"ר
לעול תורה ומצוות
יה"ר שיזכה להמשיך בדרכי
הקדושה והטהרה אמן

נקרוב מהדורה שניה!!
ספר אור השבת
מבית עלון "אור השבת"
סיפורים מחזקים ומרתקים וכן וואוו
נדירים ומרתקים על פרשת שבוע, עם שלל
המדורים בעלון
במחיר 35 ש"ח, לפרטים: 052-7148454